

NASİHAT-NÂME TÜRÜNDE BİR ESER: KASİDE-İ ŞİNÂSİ

A WORK IN THE NASİHAT-NÂME TYPE: KASİDE-İ ŞİNÂSİ

Fırat SEVİNÇ * Öz

Türk edebiyatında birçok nasihat-nâme bulunmaktadır. Bunlardan bazıları müstakil tarzda eserlerdir. Bazıları da manzum veya mensur eserlerin içerisinde yer alır. Bugüne kadar her iki manada birçok nasihat-nâme tespit edilmiş ve Latin harflerine aktarılmıştır. Ahlaki, dinî ve didaktik mesajlar içeren manzum nasihat-nâmelerde kullanılan nazım şekilleri genellikle mesnevi, kaside ve terci-i benttir. Bunlardan en çok tercih edileni mesnevidir. Diğer nazım şekilleriyle yazılan nasihat-nâmelere ender rastlanmaktadır. Bu çalışmada ele alınan nasihat-nâme kaside nazım şekliyle yazılmıştır. Kasidenin aruz kalıbı (mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün) şeklindedir. Eser 274 beyitten oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler
Şinâsi, Nasihat-nâme, Kaside-i Şinâsi, şiir, İman Manzumesi

Keywords
Şinâsi, Nasihat-nâme, Kaside-i Şinâsi, poetry, İman Manzumesi

17. Yüzyılda yazılan eserde eski Anadolu Türkçesinin dil özellikleri görülmektedir. Eser baştan sona kadar dinî, tasavvufî ve ahlaki nasihatlar içermektedir. Kasîde-i Şinâsi başlıklı nasihat-nâme Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yazma Eserler Kütüphanesi'nde İman Manzumesi adlı eserin baş kısmında bulunmaktadır. Nasihat-nâme Arap harflerinden Latin harflerine aktarıldıktan sonra eserin dil, şekil ve muhteva özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Eserden hareketle Şinâsi'nin düşünceleriyle ilgili bazı tespitler yapılmıştır. Bu çalışmadaki amacımız Kasîde-i Şinâsi başlıklı nasihat-nâmeyi tanıtmaktır.

Abstract

There are many nasihat-nâmes in Turkish literature. Some of these are private works. Some of them take place in verse and prose works. To date, many nasihat-nâmes have been identified in both terms and have been translated to Latin letters. The verse forms used in verse Nasihat-nâmes containing moral, religious and didactic messages are generally mesnevi, eulogy and terci-i bent. The most preferred of these is the mesnevi. Nasihat-nâmes written in other verse forms are rare. The nasihat-nâme named Kasîde-i Şinâsi was written in eulogy form. The form of prosody of the eulogy is (mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün). The work is 274 couplets. The language of the ancient Anatolian Turkish can be seen. The work was written in the 17th century. The work contains religious, mystical and moral advice.

* Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü
firatsevinc13@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3618-5169
Gaziantep/TÜRKİYE

The advice-nâme titled Kasîde-i Şinâsi can be found at the beginning of the work titled İman Manzumesi in the Manuscripts Library of the Presidency of Religious Affairs. After the nasihat-nâme was transferred from Arabic letters to Latin letters, information was given about the language, form and content features of the work. Based on the work, some determinations were made about Şinâsi's thoughts. Our aim in this study is to introduce the advice-nâme titled Kasîde-i Şinâsi.

Gönderim Tarihi: 10/12/2020
Kabul Tarihi: 08/06/2021

GİRİŞ

Nasihat nush kökünden türeyen bir kelimedir. Nush “saf, halis olmak, kötülük ve bozukluktan uzak bulunmak; iyi niyet sahibi olmak ve başkasının iyiliğini istemek” (Çağrı, 2006, C. 32, s. 408) gibi anlamlara gelir. Nasihat kelimesi süreç içerisinde name kelimesiyle birleşerek edebî bir tür olan nasihat-nâmelere isim olmuştur. Nasihat-nâmeler öğüt ya da ders vermek amacıyla kaleme alınan manzum, mensur ya da manzum-mensur karışık eserlerdir. Arapça-Farsça birleşik bir isim olan nasihat-nâmenin Farsçadaki karşılığı pend-nâmedir.

Ahlaki, dinî, tasavvufi, ilmî ve sosyal mesajlar içeren nasihat-nâmelerde dinin emir ve yasaklarına, gelenek ve göreneklere, yapılması ve yapılmaması gereken davranışlara yer verilir. Bunlar anlatılırken vecizelerden, atasözlerinden, çeşitli hikâyelerden, ayet ve hadislerden yararlanır (Pala, 2006, C. 32, s. 409).

Türk edebiyatında nasihat-nâme tarzı eserlerin geçmişi Orhun Anıtları'na kadar dayanmaktadır. Orhun Anıtları'nda Türk milletine yol gösterici mesajlar verilir ve Türklerin dikkat etmesi gereken hususlar nasihat şeklinde belirtilir. Yazılan ilk siyâset-nâmelerde nasihat-nâmelerin içerik özelliklerine rastlanır. Bu manada siyâset-nâmeler nasihat-nâme türü eserlerin bir üstü olarak kabul edilir. Dönemin önemli bir siyâset-nâmesi olan *Kutadgu Bilig* her ne kadar temelde devlet adamlarına iyi bir yönetici olmanın inceliklerini anlatmak amacıyla yazılsa da bütün insanlara toplum hayatında nasıl yaşamaları gerektiğini ve örnek insan olmalarını öğütlemesinden (Yiğit, 2015, s. 105) dolayı nasihat-nâme türünün özelliklerini taşır. Ayrıca *Atabetü'l Hakâyik* ve *Divân-ı Hikmet*, içerisinde manzum nasihatler barındıran ilk eserler olmalarından dolayı nasihat-nâme türünün özelliklerini yansıtır.

Nasihat-nâmenin Anadolu'da müstakil bir tür olarak ortaya çıkışı Yunus Emre'nin *Risâletü'n-Nushiyye*'siyle (Tatçı, 2005) başlar. Daha sonra 14. yüzyılda Ahmet Fakih'in *Çarh-nâme*'si (Mansuroğlu, 1956), Hoca Mesud'un *Ferheng-nâme*'si (Çelebi ve Rifat, 1340/1922), Âşık Paşa'nın *Garib-nâme*'si (Yavuz, 2000), Süleyman adlı şairin *Nasihat-nâme*'si (Çelebioğlu, 1999, s. 94), Mürîdî'nin *Pend-i Ricâl*'i (Kılıç, 2005); 15. yüzyılda Refîî'nin *Beşâret-nâme*'si (Yiğit, 1986), Ahmed-i Dâî'nin *Vasiyyet-i Nuşirevân-ı Âdil Be Pusereş*'i (Yeniterzi, 2006), Arîf'in *Mürşidü'l-Ubbâd*'ı (Tınç, 1996), Saruhanlı Gülşenî'nin *Dil-Güşâ*'sı (Gülşenî, yz. 1403), Şeyh İbrahim Gülşenî'nin *Pend-nâme*'si (Gülşenî, yz. 1042/3, 17b-20a), Yetîmî'nin *İbret-nâme*'si (Yetîmî, yz. 588/1), Şeyh Eşref'in *Nasihat-nâme*'si (Köprülü, 1980); 16. yüzyılda Zaîfî'nin *Kitâb-ı Sabru'l-Mesâyib*'i (Yalçınkaya, 2019), Hatâyî'nin *Nasihat-nâme*'si (Arslanoğlu, 1992), Nevâlî'nin *Çeşme-i Hayat*'ı (Kurnaz, 2018), Şemsî'nin *Deh Murg*'u (Aksoy, 1998; Kaya, 1997), Cemâlî'nin *Nasihat-nâme*'si (Cemâlî, yz. 593/5, 62a-66b), Hüseyinî'nin *Câmiü'n-Nasâyih*'i (Hüseyinî, yz. 661/19), Hakkânî'nin *Cevâhir*'i (Kurt, 2020), Askerî'nin *Pend-nâme*'si (Askerî, yz. 62/2), Cemâlî'nin *Kasîde-i Nasîha-i Muhrikâ*'sı (Kaplan, 1993a), Güvâhî'nin *Pend-nâme*'si (Hengirmen, 1983), Hızrî'nin *Âb-ı Hayât*'ı (Belen, 1997), Zaîfî'nin *Bustân-ı Nesâyih*'i (Zaîfî, yz. 822/2), Gubârî'nin *Pend-i Gubârî*'si (Kaplan, 1993b), Nidâî'nin *Nasihat-nâme*'si (Kaplan, 1993c), Meşâmî'nin *Pend-nâme-i Meşâmî*'si (Kaplan, 1993d), Keşfî'nin *Te'dib-nâme*'si (Levend, 1963), Emîrî'nin *Gülşen-i Ebrâr*'ı (Emîrî, yz. 2584/1), Sinan Paşa'nın *Ma'ârifnâme*'si (Çelik, 2018); 17. yüzyılda İlmî'nin *Pâdişâha Nasihat Yollu Manzûme*'si

(İlmî, yz. 968, 125a), Mantıkî'nin *Nasihatnâme*'si (Çınar, 2014), Bursa'lı Mehmed Tahir'in *Edeb-nâme*'si (Tahir, 1325), Üveysî'nin *Nasihat Yollu Manzûme*'si (Üveysî, yz. 4635), Ali b. Mahmud'un *Umûr-ı Ahvâl-i Sefer*'i (Ay, 2018), Rızaî'nin *Nazmu'l-Ulûm*'u (Rızaî, yz. 2433, 96b-109a), Fazlî'nin *Pend-nâme-i Fazlî*'si (Fazlî, yz. 245/2), Sarı Abdullah Efendi'nin *Nasihatü'l-Mülûk Terğîbü'n Li-Hüsni's-Sülûk*'u (Bütün, 2019), Nâbî'nin *Hayriyye*'si (Kaplan, 1990), Fasîh Ahmed Dede'nin *Behişt-Âbâd*'ı (Sevindik, 2010), Kâtip Ali Efendi'nin *Pend-nâme*'si (Benli, 2020), Kâdirî Muhyiddîn'in *Nasihat-nâme*'si (Kazancıoğlu, 2019); 18. yüzyılda Mevlânâ Muhammed Emîn Müftîzâde'nin *Levhnâme*'si (Yiğiterol, 2019), Sâfî'nin *Gülşen-i Pend*'i (Sâfî, yz. 8471), Mürşid Efendi'nin *Pend-i Mürşid*'si (Mürşid Efendi, yz. 784), Rusçuklu Zarîfî'nin *Pend-nâme*'si (Arslan, 1994); 19. yüzyılda Harputlu Ömer Naîmî'nin *Manzûme-i Naîmîyye*'si (Ceyhan, 2020), Sünbül-zâde Vehbî'nin *Lutfiyye*'si (Beyzadeoğlu, 1996), Sıdkî'nin *Nasihatnâme-i Sıdkî*'si (Koşık, 2012), Vak'anüvis Es'ad Efendi'nin *Pend-nâme-i Vak'anüvis Es'ad Efendi*'si (Kaplan, 1997), Halil Efendi'nin *Lübbü'n-Nesâyih*'ı (İslamoğlu, 2012), Hüznî'nin *Nasihat-nâme*'si (Oğuz, 1990), Hüsrevzâde Ömer Sabrî'nin *Nasihat-nâme*'si (Söylemez, 2020) ve 20. yüzyılın başlarında kaleme alındığı belirtilen ancak müellifi tespit edilemeyen *Maksûd-ı Nasihat* (Ak, 2018) nasihat-nâme türünde yazılan eserlerden bazıları olarak görülmektedir.

Kasîde-i Şinâsi'nin yazıldığı 17. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde askerî, sosyal ve ekonomik sebeplerden dolayı birçok karışıklık yaşanmıştır. 16. ve 17. yüzyılda uzun süren savaşlar bütçeye ağır yükler getirmiş, asker arasındaki disiplinsizlikler zamanla devlete isyana dönüşmüştür. II. Osman'ın 1622'de öldürülmesi ve akıl sorunları olan I. Mustafa'nın tahta geçirilmesi bu olumsuz durumu daha da körüklemiştir. 1623 yılında daha çocuk yaşta tahta geçen IV. Murat zaman içerisinde devlet iradesini tekrar göstermeye başlamış fakat bu durum onun ölümüyle bozulmaya uğramıştır.

16. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nde yaşanmaya başlanan sıkıntılar siyâset-nâme ve nasihat-nâme türünde birçok eserin kaleme alınmasına (Kazancıoğlu, 2019, s. 35) zemin hazırlamıştır. Yazılan siyâset-nâmelerde devlet idarecilerine yol gösterilmiş ve sağlam temellere dayalı bir devletin hangi esaslara bağlı kalması gerektiği belirtilmiştir. Nasihat-nâmeler ise toplumdaki düzensizliklerden dolayı sıkıntılara düşen halkı manen ayakta tutmak ve İslam dinine olan bağlılığı güçlü kılmak için yazılmış, bu eserlerde daha çok dinî, ahlaki ve tasavvufî nasihatler içeren sözlere yer verilmiştir. 17. yüzyılda yazılmış olan *Kasîde-i Şinâsi*'nin de böyle bir amaçla yazıldığı tahmin edilmektedir.

Şinâsi, nasihat-nâmesinin 129. beytinde âlemin dinî anlamdaki hâlini hikâye ettiğini belirterek toplumda olumsuz şartların söz konusu olduğunu sezdirir. Eserin yazıldığı asırdaki şartlar düşünüldüğünde bu şartların insanların ruh hâllerinde sıkıntılar meydana getirdiği söylenebilir. Şinâsi'nin, bu eseri insanların isyana ve günaha düşmesini engellemek, dolaylı olarak devlet otoritesine katkıda bulunmak, insanların manevi refahını sağlamak ve İslam'a olan bağlılığı sağlamlaştırmak için kaleme aldığı ifade edilebilir.

Kasîde-i Şinâsi Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait elektronik sayfada Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki *İman Manzumesi* adlı eserin içinde yer almaktadır. *İman*

*Manzumesi'*yle ilgili olarak söz konusu kurumun elektronik sayfasında şu bilgiler yer almaktadır: Dil kodu Osmanlı Türkçesidir. Dewey sistemine göre yer numarası 810.2/23 şeklindedir. Varak sayısı 27a-29a olarak belirtilir. Yazı türü nesih olup satır sayısı 17'dir. Kâğıt, nohudi renkte filigranlı kâğıttır. Mürekkep rengi siyahtır. Eserin kondisyonuyla ilgili olarak eserin şirazesinin dağıldığı, formalarının cildinden ayrıldığı bilgisi verilir. Ayrıca eserin çoğu varağında su lekelerinden dolayı kararmalar olduğu ifade edilir. Rakabe kaydı bilgisinin mevcut olduğu yazılıdır.

İman Manzumesi adlı eserin müellif ve müstensihî hakkında bir bilgi verilmemektedir. Eser toplam seksen varaktan oluşmaktadır. Eserde fıkıhla ilgili konulardan bahsedilir. *Kasîde-i Şinâsi* başlıklı bölümden sonra sırasıyla "*Hâzâ Risâle-i Kadı-zâde Rahmetullahi Aleyh*, *Risâle-i Kadı-zâde Efendi Rahmetullahi Aleyh*, *Hâzâ Esmâü'l-Hüsnâ ve Hâzâ Risâle-i Ehlü's-Sünnet ve'l-Cemâat*" başlıklı dört bölüm daha mevcuttur. Eser içerik bakımından karşılaştırıldığında dört bölümdeki bilgilerin benzer olduğu, bundan dolayı dört bölümün de aynı kişi tarafından yazıldığı sonucuna varılır. Bu bölümlerde bazı manzum kısımlar vardır. Eserin konuyla bağlantılı olmayan kısımlarında hicri olarak 1123 ve 1124 tarihleri görülmektedir. Bu tarihler eserin telif veya istinsah tarihiyle ilgili değildir. Son sayfada "*oğlum Hüseyin'in dünyaya geldiği tarihtir (1223)*" şeklinde sonradan yazıldığı belli olan bir not düşülmüştür. Kitabın tamamlandığı kısımda, "*temme'l-kitâb*" ifadesinden hemen sonra "*sene 1063*" tarihi verilmektedir. Miladi 1652/1653'e denk gelen bu tarihin eserin istinsah tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

*İman Maunzumesi'*nin müellifiyle ilgili herhangi bir isim geçmemektedir. Ancak eserdeki iki bölüm başlığında yazılı olan "*Kadı-zâde*" lakabından hareketle eserin 17. yüzyılda yaşamış "*Kadı-zâde*" olarak tanınan bir şahsa ait olduğu açıktır. "*Risâle-i Kadı-zâde Efendi Rahmetullahi Aleyh*" başlıklı kısımda yer alan "*Baîna bu devlet iki cihânda pes durur hemân / Hem dahî ki âsitân-ı nakşibende intisâbım var benim*" beytinden Kadı-zâde lakaplı şahsın Nakşibendi tarikatına mensup olduğu anlaşılmaktadır. 17. Yüzyılda Kadı-zâde lakabıyla anılan birçok âlim mevcuttur. Bunlardan biri de Kadı-zâde Mehmed Efendi'dir (ö. 1635). Ciddi bir eğitim alan Kadı-zâde Mehmed Efendi kitap ve risaleler yazmıştır. Bu eserlerinde isim kullanmayı tercih etmemiştir. Ona nispet edilen eser sayısı yedi ile on iki arasında değişmektedir (Özkan, 2016, s. 558). Elimizdeki eserde yer alan bilgilerin içeriği ile Kadı-zâde Mehmed Efendi'nin diğer eserlerindeki bilgilerin içeriği birbirine benzemektedir. Ayrıca Kadı-zâde Mehmed Efendi, *Risâle-i Müdâfa'a* adlı eserinde Yalova'da ikamet eden Muhammed Nakşibendî adında bir şeyhle dost olduğunu ve ona biat ettiğini belirtmekte, onun sayesinde birçok Nakşi şeyhiyle tanıştığını ifade etmektedir (Durmuş, 2020, s. 327). Bu bilgiyle beyitteki Nakşilik bilgisi de örtüşmektedir.

*İman Manzumesi'*nin baş tarafında yer alan *Kasîde-i Şinâsi* başlıklı nasîhat-nâmede mahlas beyti bulunmamaktadır. Ancak başlıkta kullanılan Şinâsi isminden hareketle bu nasîhat-nâmenin Şinâsi mahlaslı bir şahıs tarafından yazıldığına kanaat getirebiliyoruz. Eserin istinsah tarihi göz önüne alındığında kaynaklarda 17. yüzyılda Şinâsi mahlasını kullanan bazı şairlere rastlanmaktadır. Bilinenler arasında Ruznâmecî-zâde Şinâsi (ö. 1702/1703) ve Abdurrahman Şinâsi Çelebi (ö. 1675) isimleri

mevcuttur. Ruznâme-ci-zâde Şinâsi'nin bilinen tek eseri divanıdır. Divan üzerine 1999 ve 2000 yıllarında yapılmış iki adet yüksek lisans tezi mevcuttur (Harmancı, 1999; Akpınar, 2000). Bu çalışmada ele aldığımız nasihat-nâme tezlerde bulunmamakta ve nasihat-nâmeden de söz edilmemektedir. Abdurrahman Şinâsi Çelebi'yle ilgili herhangi bir çalışma tespit edilememiştir. Babinger (1982, s. 196), Şinâsi Mehmet Ağa isimli bir şahsın *Nüzhetü'l Ahbâr fi-İcmâl Sefer-i Zigetvar* adında bir eserin olduğunu söyler. Harmancı'ya göre (1999, s. XXXVII) bu şahıs Abdurrahman Şinâsi Çelebi'dir. *Sicill-i Osmanî*'de Abdurrahman Şinâsi Çelebi'nin ölüm tarihi miladi 1675 olarak gösterilmektedir (Akbayar, 1996, s. 1601). Abdurrahman Şinâsi Çelebi'nin müderrislik, kadılık yaptığı ve Rumelili olduğu (Altun, 1997, s. 39; Selçuk, 2020) belirtilir. Şinâsi'nin, nasihat-nâmedeki Arapça kullanımlara olan hâkimiyeti onun kadılık yapacak kadar bir Arapça eğitimi aldığını gösterir. Rumelili olmasından dolayı Kadızâde Mehmed Efendi'nin yaşamış olduğu İstanbul'daki dinî ve kültürel hayata da yakındır. Ayrıca nasihat-nâmedeki "O şehriñ vay hâline kim olasin anda sen hâkim / Yıkılmasa acebdir o hilâf-ile hilâfetden (262. Beyit) ile Kılursın illere vaç u naşihat çıkuben kürse / Aceb budur ki tutmazsın sen evvel ol naşihatden (263. beyit)" şeklindeki kendisini işaret ederek nasihatte bulunduğu beyitler göz önüne alındığında, "bir şehrin hâkimi olmak" ve "kürsüye çıkıp vaaz vermek" ifadeleriyle Şinâsi'nin kadılık mesleğini icra ettiğine dair izler olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Abdurrahman Şinâsi Çelebi'nin ölüm tarihi ile nüshanın istinsah tarihinin yakınlığı, *İman Manzumesi*'nin müstensihinin Abdurrahman Şinâsi Çelebi olabileceği ihtimalini güçlü kılmaktadır.

ŞİNÂSİ HAKKINDA BAZI DEĞERLENDİRMELER

Tezkirelerde çalışmamızdaki nasihat-nâmenin yazarı olduğu düşünülen Abdurrahman Şinâsi Çelebi hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Rumelili olduğu, müderrislik ve kadılık yaptığı, ilim sahibi ve yumuşak başlı bir insan olduğuna (Selçuk, 2020) dair bilgiler mevcuttur. Bundan dolayı şairle ilgili değerlendirmelerde beyitler üzerinden hareket edilecektir.

Şinâsi İslam dininin kurallarına samimiyetle sıkı sıkıya bağlılık gösterilmesi gerektiğini düşünmektedir. Kişinin dünyada gerçekleştirdiği fiillerinden dolayı sorumlu olduğunu ve günü geldiğinde bunlarla ilgili sorgulanacağını söyler. Kişinin, yaptığı fiillerin yanlışlığını bile bile bu fiilleri yapmaktan sakınmamasını ağır bir suç olarak görür. Müminlerin fiil, konuşma ve inanç durumlarının niteliğinden dolayı bazen münafıklığa düşebileceğini belirtir. Şinâsi inanmış insanların bu durumunu ifade ederek titiz bir yönünün olduğunu ortaya koyar:

- Eger şoru hesâb olmaz dir-iseñ kâfir olursın
Ger olur dir-iseñ n' için şaķınmazsın cinâyetden (24. Beyit)
- Bilinmişdir bugün bunda kamu mü'min münâfık hep
Kimi e'âl aqvâl u kimi dîn ü diyânetden (32. Beyit)

Şinâsi, nasihat-nâmesinde seslenirken aslında kendisine seslenir. Bu da onun mütevazı olduğunu gösterir. Mütevazılığı ve kaynaklardaki yumuşak başlı biri olduğu bilgisi örtüşür. İcra ettiği meslekten dolayı beyitlerde bazen vaaz verme havasının

oluştığı ve ses tonunun yükseldiği görülür. Gaflette olanlar bir an önce gafletten uyanmalıdır. İnsan Allah tarafından kendisine emanet edilenleri düşünerek kendini hesaba çekmeli ve eksiklerini görmelidir:

Nice uyursın ey gâfil uyan bu h'âb-ı gafletden
Ne noşşân eylemişsin tır hesâb it gör emânetden (1. Beyit)

Şinâsi şeriatın kurallarına bağlı bir insandır. İslam'ın gereklerini yerine getirmeyen kişilerin şahadetlerinin düşeceği ifadesini dile getirir. Şinâsi'ye göre İslam inancı yerine getirilecek davranışlar noktasında günlük hayata yansıtılmalı, İslam'ın değer ve ibadetlerine göre bir hayat yaşanmalıdır. Namaz, oruç, taharet ve tevhit gibi İslami unsurların ancak bu şekilde anlam kazanacağını düşünür. Namazın çok önemli olduğunu belirterek düzenli bir şekilde eda edilmesi gerektiğini ifade eder:

Eger dirseñ şehâdetdir hemân aşl olan İslâma
Kavil kim uymaya fi'le düşer kişi şehâdetden (9. Beyit)
Tamâm olur mı şanursın hemân tevhid ile İslâm
Bile olmayıcağ şavm u şalat-ile tahâretten (10. Beyit)
Saña emr oldu Hâlıkdan ki beş vaktde namâz eyle
Beyân oldu daği vakti ezân-ile ikâmetden (11. Beyit)

Şeriat insanlar için koruyucu bir çevşen, tarikat ise giyilmesi gereken bir cübbedir. Şeriat ve tarikat insanları dünya hayatının çirkinliklerinden korur. Tarikatın çeşitli anlamları vardır. Birincisi Allah'a ulaşmak için izlenilen yoldur. İkincisi ise belli bir İslami düşünce etrafında teşekkül eden topluluktur. Beyitte ikinci mananın kastedildiği düşünülürse Şinâsi'nin bir tarikata mensup olduğu sonucu çıkarılabilir. İnsanı dünya hayatının kötülüklerinden koruyan diğer unsurlar Allah'a itaat ve sadakattir. İtaat savunucu bir kılıç, sadakat ise bir hazinedir. İbadet hâlinde olup kalp gözünün açık tutulması gerekir. İnsana kendini kötülüklerden koruması için yetki ve irade verilmiştir. İnsan yetki ve iradesini ecel vakti gelinceye kadar iyi yolda kalmak amacıyla kullanmalıdır:

Şerî'at cevşenin giyin şarîkat cübbesin pâyın
Ki tâ kâr itmeye düşmân saña işbu haşâşetdan (184. Beyit)
İtâ'at kılıcın dağın şadâkat gencini şağın
İbâdet birle ol yakın berî olma başâretten (185. Beyit)
Şalâhiyyet silâhınıñ kâmusın idegör hâzır
Daği denilmeden gel git saña emr ü irâdetden (187. Beyit)

Şinâsi sorgulayıcı bir özelliğe sahiptir. Tefekküre önem verir. Allah'a kul olma bilinciyle hareket etmeye çalışır. İnsanoğlunun kendini sorgulaması ve dünyaya geliş nedenini araştırması gerekir. İnsanın mensup olduğu ırkın ve milletin, nereli olduğunun, mal varlığının ve toplum içindeki statüsünün bir önemi yoktur. Önemli olan dünyaya gönderiliş amaçlarına göre hareket edip etmediğidir. Şinâsi bu şekilde

varlığını sorgulayan ve iç dünyasında cevaplar arayan bir insan profili ortaya koyar. Tefekküre yönelerek varoluşa uygun hareket tarzını bulma çabası içerisindedir:

Ya sen kimsin ne iş için seni gönderdiler bunda
Nice hîdmet edâ itdiñ ‘adâvetden şadâkatden (69. Beyit)

Nedir adîñ ne yerdensin ne milletden urursın dem
Ağa mısın veyâhut kıl haber vir bir emâretten (70. Beyit)

Ger ağasın bu iklîmi saña tîmâr kim virdi
Ne kıldiñ şâh için hîdmet ne gösterdiñ besâletden (72. Beyit)

NASİHAT-NÂMENİN DİL VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

*Kasîde-i Şinâsi'*nin hemen öncesinde dört bentten oluşan bir murabba bulunmaktadır. Aruzun (mefâ‘ilün/ mefâ‘ilün) kalıbıyla yazılmış olan murabbanın kime ait olduğuyula ilgili bir bilgi mevcut değildir. Murabbanın Şinâsi'ye ya da müstensihne ait olduğu düşünülmektedir. Şinâsi'yle müstensihin aynı kişi olabilme ihtimali de söz konusudur. Murabbayı yazan kişi Allah'a içinde bulunduğu durumu ve pişmanlıklarını ifade ederek Allah'tan af dilemektedir.

Yüregim yaşludur her dem
Açar gözüm yaşı dem dem
Bu zaħme ol ura merħem
Ki andandır ħamu yârem
Eger fażl eyleye Ĥâlîk
Olurum rahmete lâyık
Ve ger ‘adl eyleye râzık
Ŧamuya key seza-vârım
Bu işden ĥâtırım ġam-gîñ
Ķalurım nâle vü nefrîñ
Ki dâ‘im yazduġım vaşfın
Ciger ħanıyla yazarım
İlâhî şuçumı bildim
Ķapuña yalvarı geldim
Muġirem her ne kim ħıldım
Degil ki ehl-i inkârım

Manzum nasîhat-nâmelerde kullanılan nazım şekli genelde mesnevidir. Çalışmamıza konu olan eserde kaside nazım şekli kullanılmıştır. Kasidede baştan sona kadar nasihat verilmiş olup kasidenin bölümlere ayrılması söz konusu değildir. Nasîhat-nâmede kafiye örgüsünü oluşturan kelimelerin genelde dört heceli Arapça kelimeler olduğu görülmektedir. Bu da şairin aruzun on altı heceli uzun bir kalıbını kullanmasına imkân sağlamaktadır. Kalıptan dolayı beyitlerde kullanılan kelime

sayısının fazlalığı şairin konuyu daha fazla kelimeyle izah etmesine katkıda bulunmuştur.

Kasîde-i Şinâsi'nin ve içinde bulunduğu *İman Manzumesi'nin* başka bir nüshasına rastlanmamıştır. Mevcut nüshanın nasîhat-nâmeyle ilgili kısmı 17 varaktan oluşmaktadır. İlk ve son sayfalar hariç diğer sayfalardaki satır sayısı 17'dir. Eser 274 beyitten oluşmaktadır ve aruzun (mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün) kalıbıyla yazılmıştır. Beyitlerde tam kafiye ve redif kullanılmıştır. Eserde az sayıda mısradaki aruz kusuru görülmektedir. Şair bazı kelimelerde okuyuşu kolaylaştırmak ve anlaşılabilirliği sağlamak için kelimeleri harekelendirmiştir. Nasîhat-nâmenin 155'inci beytinin birinci mısrasının yazılı olmadığı, 142. beyitte de mısraların yer değiştirdiği görülmektedir. Her iki durumun da müstensihnin o anki dalgınlığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

17. yüzyılda yazılan bu nasîhat-nâmede eski Anadolu Türkçesinin kullanımına yer verilir. Eserdeki “dürişirdin (6), deyü (7), birle (14), nic'olacağıñ (16), aşşı (23), kaçan (31), kamu (32), kağı (34), berk (37), habü (40), ko (41) imdi (46), bite (59), kanden (68), urursın (70), şıyup (73), taşra (77), uş (80), üzme (82), uma (84), şoğan (86), buğday (86), esirger mi (93), yeyni (93), yellersin (104), aldar (114), esriklikden (122), al (126), girü (148), yavlağ (164), tizcek (172), yarağ (178), yaluñız (181), işbu (184), yeñdürür (189), tamu (208), şilke (218), uçmağ (238), ıssı (246), üşüp (249), şayru (249), oñmadık (256), ün (257), yu-mak (270), ırılma (271)” gibi kelimeler bu duruma örnek olarak verilebilir.

Eserde öğreticilik ve faydalı olma amacı güdüldüğü için uyarıcı tarzda bir üslup benimsenmiştir. Bu anlamda birçok beyitte ikinci tekil şahıs üzerinden seslenmeler görülmektedir. “âdemsin (5), uşanmazdın (6), mel'ünsün (12), bileydiñ (16), inanmazsın (20), n'olhsarsın (21), şaķınmazsın (24), korķmayasın (29), münâfıksın (34), şaķızsın (37), uşlan (55), ağa mısın (70), işitdiñ (128), gâfilsin (145), uymadıñ (160), kurtarıbilürseñ (196), aldandıñ (201), denilendensiñ (245), kılursın (263)” gibi kelimeler buna örnektir.

Bu nasîhat-nâmede eski Anadolu Türkçesine ait dil ve ses hususiyetleri oldukça fazladır. Aşağıdaki kelimeler bu hususiyetleri barındıran bazı örneklerdir:

e-i değişimi: *ı* (1), *dı* (4), *ı*den (15), *gı*ce (17), benims*ı*düñ (39), *ı*rişür (123), *yı*l (126), *dı* (130), *vı*rdi (202).

ı (i) – u (ü) değişimi: *ayrusın* (12), *deñlü* (22), *toı* (28), *bilürsin* (80), *yanķu* (88), *irişür* (123), *gidürp* (150).

ö-e değişimi: *eylece* (129).

t – d değişimi: *işidır* (12), *işitdiñ* (20), *toı* (28), *turmağla* (39), *taşın* (135), *taıdın* (163), *taırlığı* (169), *daķın* (185), *toıaşur* (233), *dükenmez* (241), *dürlü* (135).

ğ – g değişimi: *eğer* (16), *meger* (19), *gögsüñ* (95), *değil* (133), *değışdin* (164), *öğrendin* (199), *yeg-dürür* (211).

k – g değişimi: *ırağub* (31), *kaımağadır* (41), *yog-ise* (36), *ağmadın* (96), *iligi* (230), *taınağımı* (231).

k – h değişimi: *uyhu* (67), *korhu* (37).

p – b değişimi: *barmağ* (231).

Ses ve hece düşmeleri: *neym* (7), *koymazsın* (25), *onlar* (46), *ne-eylermiş* (128), *şunlar* (137), *ne-olur* (139), *ne-idem* (145), *şararır* (175), *oraya* (180), *buıları* (220).

Şahıs ekleri: *uyursın* (1), *bilmen* (102), *kırtulasız* (172), *bileydi* (266).

Zaman ve kip ekleri: *oldı* (3), *olıcağ* (15), *olaydım* (17), *geçeydım* (17), *olırsarsın* (21), *bulırsarsın* (21), *bilür* (65), *yoğ-ıdı* (153), *olmağıl* (180).

Birleşmiş kelimeler: *ezân-ile* (11), *n(e)'olırsarsın* (21), *kılmaz-ısen* (22), *dir-ıseñ* (24), *bugün* (25), *n(e)'içün* (29), *çünkim* (46), *var-ıse* (53), *anıñ-(i)çün* (63), *uyanıgör* (67), *Hak-ıçün* (81), *biraz* (119), *n(e)'olduğm* (121), *nic(e)'olduğm* (124), *n(e)'itdi* (125), *n(e)'eylermiş* (128), *n(e)'itdünse* (171), *dönegör* (171), *idegör* (187), *kırtarıbıfırsen* (196).

İşaret sıfatları: *şol* (13), *ol* (13).

İşaret zamirleri: *anı* (12), *aña* (43), *ol* (44), *ol-dur* (84).

Kişî zamirleri: *şular* (137), *andan* (180), *buılar* (220).

Bildirme ekleri: *buyurmuşdır* (13), *kuldır* (54), *alup-durur* (117), *çok-durur* (188).

Seslenme edatları: *ey* (1), *hey* (67), *vay* (59).

Filimsiler: *gelmeden* (18), *olası* (39), *ağmadın* (96), *düşmedin* (96), *bulınca* (98), *geldüğüñ* (100), *ırdıkde* (136), *çııkuben* (263).

İyelik ekleri: *ömrüñ* (27), *kendüyi* (115), *özmi* (116), *göñlün* (119).

İlgi ekleri: *anıñ* (59), *atan* (96).

NASİHAT-NÂMENİN MUHTEVASI

Manzum nasihat-nâmelerdeki konular dinî-tasavvufî, genel ahlakla ilgili konular, sosyal hayatla ilgili konular, ilim ve sosyal eleştiri olmak üzere çeşitli başlıklara ayrılır (Kaplan, 2001, s. 133-185). Şinâsî'nin nasihat-nâmesi bu başlıklara göre değerlendirildiğinde dinî-tasavvufî konularla ilgilidir. Ancak genel ahlakla ilgili konuları da içerir. Nasihat-nâmede bir konu düzeni yoktur. Başta ele alınan bazı konuların ortada ya da sonda tekrar ele alındığı görülür. Konuların nerede başlayıp nerede bittiği net değildir.

Şinâsî birinci beyitte “nice uyursun ey gafil” diyerek nasihat-nâmeye uyarıcı bir tarzda giriş yapar. Birinci beyitten altıncı beyte kadar gafletin terkedilmesinden; Allah'ın emir ve yasakları doğrultusunda yaşanması gerektiğinden; Allah tarafından verilen emanetin onun istediği şekilde kullanılmasından; emanetin mahiyetinin değişerek kelam, mal ve nefse dönüştüğünden; ibadet etmenin lüzumundan bahseder.

7. ve 17. beyitler arası: Bu kısımda Müslümanlığa temas edilir. Müslümanların uzak durması gereken hususlar belirtilir. Namazın beş vakit olarak tayin edildiği anlatılır. Cemaatle namazın önemi üzerinde durulur. Hz. Peygamber'in cemaatle namazı telkin ettiği ve cemaatle namaz kılmayanların tehlikelere maruz kalabilecekleri ifade edilir.

18. ve 29. beyitler arası: İnsanoğlunun dünyaya geliş nedeni ibadettir. Nefis ve şeytan insanı ibadetten alıkoymak için uğraşır. İnsan günahlarından dolayı tövbe etmelidir. Tövbe etmezse şefaatten mahrum kalabilir. Doğru şekilde yaşamayan

insanları kötü bir son beklemektedir. Dünya hayatı şikâyet etmeden şükür içinde yaşanmalıdır.

30. ve 41. beyitler arası: Bu beyitlerde mümin kişinin özelliklerinden bahsedilir. Müminin hâl ve hareketlerine dikkat etmesi gerekir. Bununla ilgili ayet ve hadislerin olduğu belirtilir. Kötü huylar derhal terkedilerek zikir ve şükürle meşgul olunmalıdır.

42. ve 55. beyitler arası: Dünya geçici bir yurttur. Hz. Peygamber bile herkesten üstün olduğu hâlde dünyada kalıcı olmamıştır. Müslümanlar bu dünyada günahlarından dolayı pişmanlık içerisinde hüznü olmalıdır. Günahlarından dolayı gözyaşı dökmelidir. Tevazuyu asla elden bırakmamalıdır.

56. ve 66. beyitler arası: Allah'ın emir ve yasakları doğrultusunda yaşamayan insanların cehenneme gideceği belirtilir. Cehennemın yakıcılığı anlatılır. Nefis ahireti unutturup insanı kötü yola sevkeder. Nefsin kötülüklerinden korunmak için ölümün hatırdaki tutulması gerekir.

67. ve 80. beyitler arası: İnsan dünyaya geliş nedeni üzerinde düşünmelidir. Kendini sorgulamalı ve öz benliğinin farkına varmalıdır. Kulluğun gereğini yerine getirerek Allah'ın vermiş olduğu nimetlere şükretmelidir.

81. ve 89. beyitler arası: Dünya bir ziraat yeridir. İnsanın salih amelleri ziraatten elde edilen ürünler gibidir. İnsan muhakkak suretle ektiğini biçecektir. Gurura kapılarak yaptığı yanlışlar zamanı geldiğinde karşısına çıkacaktır.

90. ve 115. beyitler arası: Müslüman olanlar Allah'ın emirlerine ve resulullahın sünnetine uymalıdır. Mescitten yani ibadetten kaçan kişi kendisinden utanmalıdır. Bir Müslüman başkalarının ayıplarını araştırmamalı, ayıpları saklamasını bilmelidir. Yaratılış sürecinde "mâî ve menî"den yaratıldığını düşünerek gurura kapılmamalıdır. Kendisini yaratan kudretin farkında olmalı ve geçici dünya zevklerine itibar etmemelidir.

116. ve 128. beyitler arası: Şeytan devamlı dünyayı güzel gösterme çabası içerisinde. Müslüman bunun hayal ve hileden ibaret olduğunu bilmelidir. Bilmezse ölüm gelip kapıyı çaldığında her şey için geç olacaktır.

129. ve 152. beyitler arası: Şinâsi 129. beyitte, bu beyte kadar yazdıklarının sebebini belirtir. Şikâyetlerini ve dünyanın hâlinin hikâyesini ders alınsın diye anlattığını ifade eder. Hz. Peygamber'in söylediklerine kulak verilmelidir. Kabir ehline bakıp ders alınmalı, yapılan her işin dünyada kalacağı ve herkesin dünyadan göçeceği unutulmamalıdır.

Şikâyet eylece itdim hikâyet hâl-i âlemden

Ki hişşe ala tâ bu hikâyetden şikâyetden (129. Beyit)

153. ve 183. beyitler arası: İnsan tevhit yüküyle yüküdür. Tevhit ve vahdet insan için birer rehberdir. Zikir ve tespih ruhun gıdasıdır. Kötü yola girildiği zaman melekler insanı terk eder. İnsan bu durumdan kurtulmalı ve salih amelle silahlanmalıdır.

184. ve 205. beyitler arası: Şeriat ve tarikat Müslümanlar için koruyucu kalkanlardır. Allah'a itaat ve sadakat şarttır. Ameller salih olmalı fakat amellere

güvenilip yanlışla düşünmemelidir. Allah'ın insana vermiş olduğu her türlü sermaye insan tarafından tüketilmektedir.

206. ve 226. beyitler arası: İnsan zamanı geldiğinde hesaba çekilecektir. Allah'ın veziri ve naziri yoktur. Allah cehennemi bir zindan olarak yaratmıştır. Cehennemin zindancısı Mâlik'tir. Oradaki azap şiddetlidir. Haram ve helal devamlı hesap edilmektedir. Haram ve helalin kaydedildiği kitap zamanı geldiğinde okunması için sahibinin eline verilecektir.

227. ve 244. beyitler arası: Bu beyitler arasında cennetten bahsedilmektedir. Cennet ehli için orada çeşitli ziyafetler ve saraylar vardır. Oradaki huriler güzel özelliklere sahiptir.

245. ve 259. beyitler arası: İnsan şerefli bir mahluk olarak yaratılmıştır. Allah'ın emir ve yasalarına aykırı şekilde hareket ettiğinde hayvandan farksız olur. Dünyada rezil olur ve cehenneme maruz kalır.

260. ve 274. beyitler arası: Eserin son beyitlerinde Şinâsi nasihatlerini toparlayarak özet haline getirir. Allah'tan korkulması ve af dilenmesi, fısık ve fesattan uzak durulması gerektiğini belirtir.

Şinâsi vermek istediği mesajları güçlü kılmak için ayet, hadis, deyim ve atasözlerinden faydalanmıştır. Ayet ve hadislere beyitlerde genelde işaret edilmektedir. Bunun yanında bazı iktibaslar da vardır. Atasözleri ve deyimler genelde aynıdır. Çok az kelime değişikliği mevcuttur.

1. Ayetler

“Sen Allah ile beraber başka bir ilâha ibadet etme. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz.” (Kur'an-ı Kerim 28: 88) ayetine işaret edilmektedir:

Helâk olur kamu eşyâ-yı mevcûdât illâhü

Ki dâ'im Hâyy u Bâkîdir münezzehdir helâketden (146. Beyit)

“Keşke toprak olsaydım.” (Kur'an-ı Kerim 78: 40) ayetinden iktibas yapılmıştır:

Olar hâk olalar ol gün cehennem içre senden ün

Gele yâleyteni küntü türâbâ diyü hasretten (257. Beyit)

“Andolsun biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu cehennem için yaratmış olduk. Bunların kalpleri vardır ama onlarla kavrayamazlar; gözleri vardır ama onlarla göremezler; kulakları vardır ama onlarla işitemezler. Onlar hayvanlar gibidir, hatta daha da şaşkındırlar. İşte asıl gafiller onlardır.” (Kur'an-ı Kerim 7: 179) ile *“Allah'ın lütfe ettiği nimete nankörlükle karşılık verip sonunda toplumlarını helake uğrayacakları yere, cehenneme sürükleyenleri görmedin mi?”* (Kur'an-ı Kerim 14: 28) ayetlerinden iktibas yapılmıştır:

Ya ke'l-enâm olup bel hum eđall denilendensiñ

Teniñ dârü'l-bevâr içre yine dâr-ı gâzâretten (245. Beyit)

2. Hadisler

“*Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım*” (İmâm-ı Rabbânî, 2019, s. 523) hadis-i kutsisine işaret edilmektedir:

Ol olmasaydı olmazdı bu ʿarş u ferş ü kürs eflāk
Kime virdi ki virdi ol celîl aña celâletden (43. Beyit)

“*Dünyada sanki bir garip veya bir yolcu gibi ol*” (Buhârî, *Es-Sahih*, Rikak 3) hadisinden iktibas yapılmaktadır:

Çü geldiñ ʿâleme yolcu gibi ol yâ garîb imdi
Temâşâ eyle ʿibret al imâret kılma nehmetden (131. Beyit)

“*Allah ümmetimi dalalette birleştirmez (dalalette birleşmelerine izin vermez). Allah’ın (yardım) eli cemaatin üzerindedir. Cemaatten ayrılan ateşe ayrılmış olur*” (Tirmizî, *Sünen*, Fiten 7) hadisine işaret edilmektedir:

Buyurmuşdır Resûlu’llâh ider şol kim cemâʿat terk
Olur ol dört kitâb içre gümânsız ehl-i âfetden (13. Beyit)

“*Üç kişi bir köyde veya kırdada bulunur ve namazlarını cemaatle kılmazlarsa, şeytan onlara hâkim olur. Öyleyse cemaatten ayrılma. Çünkü kurt ancak sürüden ayrılan koyunu yer.*” (Ebû Dâvûd, *Sünen*, Salât 47) hadisine işaret edilmektedir:

Dañi ki olmaya hâzır cemâʿat birle beş vakte
Dimiş selb ola imâni dem-i âhirde gâretden (14. Beyit)

“*Kim başına gelene rızâ gösterirse, Allâh ondan hoşnud olur. Kim de rızâ göstermezse, Allâh’ın gazabına uğrar.*” (Tirmizî, *Sünen*, Zühd 48) hadisine işaret edilmektedir:

Şekâvet ehli olan hûd cehennemlik-dürür şekk yok
N’içün qorqmayasın her dem bes ol dar-ı beşâʿatden (29. Beyit)

“*Zevkleri bıçak gibi keseni –ölümü- çok hatırlayın.*” (Tirmizî, *Sünen*, Zühd 2) hadisine işaret edilmektedir:

Eger fikr itseñ ölmekden ölüm hâline gelmekden
Olup bîzâr gülmekden ölüm geçdiği her mertden (64. Beyit)

“*Kim arkadaşının ayıbını örterse, Allah da kıyâmet günü onun ayıbını örter. Kim ki Müslüman kardeşinin ayıbını açığa vurursa, Allah da onun ayıbını açığa vurur. Hattâ evinin içinde bile olsa onu ayıbıyla rezil eder.*” (İbn-i Mâce, *Es-Sünen*, Hudud 5) hadisine işaret edilmektedir:

Görüp bir kişiniñ ʿaybın kılursın lağv u istihzâ
Seniñ ʿaybın hûd añmazsıñ belâ bu kim belâdetden (92. Beyit)

3. Atasözleri

Eken biçer, konan göçer:

Cihân bir kâr-bânihâne-durur *konan göçer* elbet
Gedâ vü şâh kûl neyse ʿaşâletden fesâletden (140. Beyit)

Ne ekersen onu biçersin:

Ve-lîkin her *ne ekdiñse bütün ol-dur yine az çok*
Eküp erzen eruz ummak ʿabeşdir ol hırâsetden (85. Beyit)

4. Deyimler

Aklını başına almak (toplamak, devşirmek):

Gel imdi ʿa^{kl}lⁿⁱ devşir rücû it eyle istiğfâr
Eger kurtulmak istersen kıyâmetde melâletden (35. Beyit)

Aman vermemek:

İrişür mevt *aman virmez* emâneti gümân virmez
Alur cânı aman virmez daği bir vaqt-ı sâʿatden (119. Beyit)

Ana rahmine düşmek:

Atañ şulbına ağmadın *anañ rahmine düşmedin*
Daği bu yurda konmadın ne yerdeydiñ bidâyetden (96. Beyit)

Ayak basmak:

Bu yurta çün *kadem başdın* ebed kalmagadır kaçdın
Kö bu fikr-i muhâli kim bu hâle yok icâzetden (41. Beyit)

Başa çıkmak:

Bunuñla *başa* kim *çıkdı* ki ey miskîn çıkasın sen
Ya vuşlat-ile kim güldi kim ağlamadı fırkatden (106. Beyit)

Dem vurmak:

Nedir adın ne yerdensin ne milletden *urursın dem*
Ağa mısın veyâhut kûl haber vir bir emâretten (70. Beyit)

Dili dolaşmak:

Nice idim ben anlarıñ cemâlinde kemâlinde
Ki *diller tolaşur* şaşar ʿa^{kl}llar ol belâgatden (233. Beyit)

Gönül almak:

Ne al-ile *alur* körsün bu zâlim âdemiñ *göñlin*
Mutî olur murâdınca biraz vaqt istimâletden (119. Beyit)

Gönül vermek:

Ne şandıñ ʿālemin bilmen bu naqş-ı bî-vefâsını
Göñül virdiñ görüp biñ biñ şafâ ile şabâvetden (102. Beyit)

Gözüne uyku girmemek:

Eger bir vaqt namâz için bileydiñ nic'olacağıñ
 Ne *gözüñe geleydi uyhu* ne göñlüñ mecâ'atden (16. Beyit)

Gözünü açmak:

Hey aç *gözüñi* bîdâr ol uyar ʿaqlıñ haber-dâr ol
 Ne yoldır gitdügiñ fikr it ne yerdir vehl u vaşşetden (170. Beyit)

Kalbi kararmak:

Qoyuban diliñi hû di dil ü cân-ile yâ hû di
Qararmış kalbimi yu di kerem kıl âb-ı şefqâtden (270. Beyit)

Kul olmak:

Kul oldiñ şöyle ki emrin qomazsın bir nefes anıñ
 Yellersin yolına dün gün şabâ gibi şabâbetden (104. Beyit)

Yerli yerinde olmak:

Şalat u şavm ayına vâ r süvâr *ol yerlü yerinde*
 İşiñ bu yolda olsun sa'y-ile cüst ü cesâretten (186. Beyit)

Yüz çevirmek:

Cihân kim bir kişiden *yüz çevire* terk ide luţfın
 Hemân qahr itmek ardınca olur ânî neqâzetden (127. Beyit)

Yüzüne gülmek:

Yüzüñe güldügin gerçek şanup sevdiñ bu murdârı
 Seniñle bir iki gün bu harîf olur hafâvetden (103. Beyit)

Yüz karası olmak:

Şu deñlü kim günâh itdiñ kazandıñ *yüz karasını*
 Eger kılmaz-iseñ tövbe ırâq oldiñ şefâ'atden (22. Beyit)

METİN

KASİDE-İ ŞİNÂSÎ

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1. Nice uyursın ey gâfil uyan bu h'âb-ı gafletden
Ne nokşân eylemişsin tır hesâb it gör emânetden
2. Adıñ mü'min ola miskîn emîni olasın Haqqıñ
Revâ mıdır aña lâyıq işiñ yok istikâmetden
3. Emânetden murâd olan kelâm u nefis u mâl oldı
Dağı söz çok eşaḥḥ ammâ şalât oldı şıyânetden
4. Saña çün bu emâneti ri'âyet it didi Allâh (1-b)
N' için pes zâyi' eylersin şaḫımmazsın hıyânetden
5. Zihî korqusuz âdemsin ki koyup pâdişâh emrin
Uyarsın nefse olmazsın berî bir dem tebâ'atden
6. Eger bir zerrece ḫavfiñ olaydı Ḥayy u Bâḫiden
Dürişirdiñ gice gündüz uşanmazdıñ 'ibâdetden
7. Müselmânım deyü da'vî kılırsın belki 'âlemde
Bu da'vî olmağa ḡâbit getir ne'ñ var 'alâmetden
8. İşiñ tezvîr ü telbîs ü nifâḫ u iftirâ ḫîle
Nice dirsın Müselmânım utanmadan bu ḫâletden
9. Eger dirseñ şehâdetdir hemân aşl olan İslâma
Ḳavil kim uymaya fi'le düşer kişi şehâdetden
10. Tamâm olur mı şanursın hemân tevḫîd ile İslâm
Bile olmayıcaḫ şavm u şalat-ile ṭahâretten
11. Saña emr oldı Ḥâlîḫdan ki beş vaktde namâz eyle
Beyân oldı dağı vakti ezân-ile iḫâmetden
12. Sen anı günde beş kerre işidir ḫâzır olmazsın
İki 'âlemde mel'ünsin çün ayırsın cemâ'atden (2-a)
13. Buyurmuşdır Resûlu'llâh ider şol kim cemâ'at terk
Olur ol dört kitâb içre gümânsız ehl-i âfetden
14. Dağı ki olmaya ḫâzır cemâ'at birle beş vakte
Dimiş selb ola îmâni dem-i âḫirde ḡâretden
15. Cemâ'at terk iden böyle olıcaḫ var kıyâş eyle
Namâzı terk iden neyle ḫalâş ola mehâbetden
16. Eger bir vakt namâz için bileydiñ nic'olacağıñ¹
Ne gözüne geleydi uyḫu ne gönlün² mecâ'atden

¹ Kelime vezin gereği birleşik yazılmıştır.

17. Olaydın giceler kâ'im daği yıllarca hem şâ'im
Geçeydın zıkr-ile dâ'im olup ehl-i riyâzetden
18. Cihâna gelmeden ma'ni' 'ibâdet kılmadır ya'ni'
Koyup lağvı kesüp ta'ni' olup ehl-i şalâhatden
19. Uyup nefis-ile şeytâna idersin bunca 'işyâni'
Meger işitmemişsin sözi aḥvâl-i kıyâmetden
20. Ya işitdiñ inanmazsın kıyâmet ola şanmazsın
Pes andandır bu mücrimlik ya gâyet câhiliyyetden
21. Bilür misin n'olırsarsın ölüp toprak olırsarsın **(2-b)**
Ne kim itdiñ bulırsarsın nefâsetden nifâsetden
22. Şu deñlü kim günâh itdiñ kazandıñ yüz kıyasını
Eger kılmaz-iseñ tövbe ırâk oldıñ şefâ'atden
23. Günâh itdiñse ger bunda nedâmet kılasın anda
Ve-lîkin olmaya aşşı o vaḳt olan nedâmetden
24. Eger şoru ḥesâb olmaz dir-iseñ kâfir olursın
Ger olur dir-iseñ n' için şakımmazsın cinâyetden
25. 'Aceb gâfilsin uyupsın bugün şol nefis-i bi'-dîne
Murâdını virüp eksik kıomazsın hîç ri'âyetden
26. Zihî nâdân imişsin kim o yoldâş olduḡıñ kimse
Diler kıurtarmaya hergiz seni küfr ü dâlâletden
27. Bugün şol deñlü ḥarc itdiñ fesâd u fışka 'ömriñ kim
Ḥalâs olmaḡa söz vardır saña yarın ḥaḳâretden
28. Toli baḡl u ḥased 'ucb u 'inâd u buḡzla ḳalbiñ
Bu ḥâl ile olan kimse olur ehl-i şeḳâvetden
29. Şeḳâvet ehli olan ḥöd cehennemlik-dürür şeḳk yok
N' için kıor kımayasın her dem bes ol dâr-ı beşâ'atden **(3-a)**
30. Eger ben mü'minim dirsiniñ neden dirsiniñ delîliñ ne
Ne zâhir eylediñ ḳani' 'ibâdetden itâ'atden
31. Bıraḡup ḡayret u 'âriniñ müsâvî söylemek kâriniñ
Kıaçan mü'min olursını çünki var sende bu 'âdetden
32. Bilinmişdir bugün bunda ḳamu mü'min münâfıḳ hep
Kimi ef'âl aḳvâl u kimi dîn ü diyânetden
33. Nişânın her biriniñ pes dimişdir Ḥazret-i Server
Gel oḡu gör bilürseñ ger ḥadîs 'ilm ü âyetden
34. Söziñ kızb ü öziñ fitne işiñ kıbr ü riyâdır
Münâfıḳsını gerek kıaḳı gerek kıüs bu maḳâlatdan

² Vezin gereḡi yönelme hâl eki yazılmamıştır.

35. Gel imdi °aqlıñı devşir rücū° it eyle istigfār
Eger kırtulmağ isterseñ kıyāmetde melāletden
36. Bu hūlardan yūri fikr it ve ger var-ise çok zıkr it
Eger yoğ-ise var şükr it şağın dağı sirāyetden
37. Eger var-ise terk it Müselmānlığı berk it
Ger itmezseñ şağızsın naşibiñ yoğ sa°adetden
38. Ne hāvfiñ var ilāhıñdan ne āhiñ var günāhiñdan **(3-b)**
Ne olmañ var fikriñden ne gıtmek bu vilāyetden
39. Benimsidūñ mi bilmem bu hārāb olası dünyāyı
Bir iki gün yiyüp içüp yatup tırmağla rāhatdan
40. Yıqup dīñüñ yaparsın habu vīrān olıcağ yurtı
Bu hūlar Hālıka küllī°alāmetdir °adāvetden
41. Bu yurta çün qadem başdıñ ebed qalmağadır qaşdıñ
Qo bu fikr-i muğālī kim bu hāle yoğ icāzetden
42. Eger qalmağ olaydı ol nebīler şāhı qalaydı
Henüz maqşūdı olaydı bu mağlūqātı hılqatden
43. Ol olmasaydı olmazdı bu °arş u ferş ü kürs eflāk
Kime virdi ki virdi ol celīl āña celāletden
44. Mufaşşal eyledi anı cemī°-i yaradılmışdan
Huşūşā ol habībiydi resūliydi risāletden
45. Ya anıñ Çār-ı Yarı kim Ebūbekr ü °Ömer °Osmān
°Alī-yi murtażā kim her biri serverdi sādātın
46. Olar qalmadı dünyāda saña baña çü-kim³ dirler
Gel imdi dön nedāmet kıl bu yerde istidāmetden **(4-a)**
47. Ne şanursın bugün yarın gidersin sen dağı bundan
Seniñ gibi degil midir gelüp giden bu sāhatden
48. Egerçi istirāhatdır murādın virdiğñ nefse
°Uqūbet ola °uqbāda velī ol istirāhatden
49. Ne deñlü kim bugün bunda nezāhet nüzhet eylersin
Te°essüf kılasın anda bu nüzhetden nezāhetden
50. Yaraşmaz dār-ı dünyāda meserret mü°mine zirā
Kişi dünyāda şād olmağ olur gāyet hamāqatden
51. Müselmān olana lāyık budur kim ağlaya çok çok
Döküp gözyaşların qorqa kıyāmetde hārābetden
52. Aña °işyānımı dā°im nedāmet kıla qalbenden
Dağı olmaya bir sā°at beri hüzñ ü melāletden

³ Nüşhada "çünkim" şeklinde geçer.

53. N' için mesrūr olursın pes degilsin mest ü dīvāne
Meger var-ise echelsin bu ma^enā-yı 'ibāretden
54. Ne mesrūr olıcağ yerdır bu yer ha olırsarsın sen
Bu yerde her ki kıldır selīm olur selāmetden
55. Kō şād olma ki ğam-ġīn ol tevāzu^e ehli miskīn ol (4-b)
Yeter hōd-re'y-i hūr-bīn⁴ ol gel uşlan geç sefāhetden
56. Teferrūc kılmak isterseñ eger vech-i leţāfetden
Düriş āyīne-i kılbiñ mücellā kıl kesāfetden
57. Hālāş ol hālīş ol dā'im añ ihlāş-ile Allāhı
Sivādan t̄āhir it kılbiñ tecennüb kıl cināyetden
58. Cihān-cennet olanlardan olursañ hōd işiñ belli
Yeriñ nārı yemek zaqqūm ola içmek cerāhatden
59. Aña vay kim ola anıñ maķāmı maħfel-i fi'n-nār
Yanup bir demde biñ kerre bite yine hārāretden
60. Anıñ gibi hārāret kim şunıñ gibi merāret kim
°Azābı günde yüz biñ kez eşer ola ihānetden
61. Ne ölmek var ne dirilmek ne şefkat merħamet her kim
Ne hālī olma var bir dem cezā vü zecr-i zaħmetden
62. Añup bu hālī pes n' için perişān olmayasın sen
Seniñ var mı-durur ya^enī berātiñ siyāsetden
63. Şafā-yı zevk-i nefsanī unutturmuş saña mevti
Anıñ-çün āhret hālīn geçürmezsin ferāsetden (5-a)
64. Eger fikr itseñ ölmekden ölüm hālīne gelmekden
Olup bīzār gülmekden ölüm geçdiği her mertden
65. Ölüm demek egerçi-kim dile āsān bir sözdür
Velī ol dem nice demdir içen bilür o şerbetden
66. Gerek ğamdan bu aħvālī añup olmayadıñ hālī
Meger ğāyet bürümüşdir göziñ kılbiñ kāsāvetden
67. Hey uyanıgör uyħudan kesil cūdāyla ol hūdan
Emīn olma bu kōrħudan şaķın Hāķķdan ferāgatden
68. °Aceb hiç fikr ider misin gelişiñ bunda kändendir
Ya girü kände kōnarsın küçicük bu °imāretden
69. Ya sen kimsin ne iş için seni gönderdiler bunda
Nice hīdmet edā itdiñ °adāvetden şadākatden
70. Nedir adıñ ne yerdensin ne milletden urursın dem
Ağa mısın veyāħut kıl haber vir bir emāretden

⁴ Nüşhada "hürde-bīn" kelimesi "hür-bīn" şeklinde yazılmıştır.

71. Kıl-iseñ kulluķ itmekden n' için i°rāz idersin
Şıyup Mevlāññ emrini olursın dūr hıdmetden
72. Ger ağasın bu iķlīmi saña tımār kim virdi **(5-b)**
Ne kıldıñ şāh için hıdmet ne gösterdiñ besāletden
73. Şıyup şeytān çerīsini zebūn itdiñse ger bunda
Pes ağalık nedir beglik bulasın ol şecā°atden
74. Vü ger tābī° olup nefse muṭī° oldıñsa şeytāna
Ziyān içindesin yoķdur saña sehm istifādetden
75. Müselmān iseñ emriñi şaķın zinhār ha zinhār
Tekebbürlük idüp emrin şımasın istihānetden
76. Eger bilsen ki sen kimsin ne gevher ma°denindensin
Ne virmişdir saña yāhūd Kerīma'llāh kerāmetden
77. Tarīķ-ı rāstdan taşra ķomazdıñ bir ķadem pāyıñ
Daħi °ömründe kılmazdıñ ğazāzetden buğāzetden
78. İderdiñ it didüğinden giderdiñ git didüğinden
Kılurdiñ Rabbiñi rāzī olurdiñ ehl-i cennetden
79. Dirīğā bilmediñ ķadriñ cehennem eylediñ şadriñ
Uyup nefse zelīl oldıñ nüzül itdiñ siyādetden
80. Uş az ķaldı çıkarırlar seni bu milk-i fāñiden
Bilürsin kimsin ol vaķtde işāretten beşāretten **(6-a)**
81. Ne didim hiç işitdiñ mi Hāķ-ıçün bir iş itdiñ mi
Ki ol bir iş-ile bārī umasın sen de rahmetden
82. Ümīd üzmeķ egerçi kim haķādır rahmet-i Hāķķdan
°Amelsiz ummaķ ammā kim olur lā-yı lebābetden
83. Zirā°at itmedin zirā getir kim götürür hāşıl
Dem olur zirā°atden de hāşıl olmaz āfetden
84. Hele evlāsı ol-dur ki eger andan uma hāşıl
Pes eyle umsa her nice yaraşur istirāretden
85. Ve-līkin her ne ekdiñse bütün ol-dur yine az çok
Eküp erzen eruz ummaķ °abesdir ol hırāşetden
86. Sen ekdüğüñ şoğan ola ol aķ buğday kaçan ola
Ger eklerseñ hemān ola bu elfāz-ı kitābetden
87. Ne ğāfil kimse imişsin ki⁵ hiç söz saña kār itmez
Ne cāhil kimse imişsin ki duymazsın işāretden
88. Ğarūretden ğurūruñ şol ķadar mağrūr-ı dünyāsın
Ki °uķbā sözlerin yanķu şanursın ol ğarāretden

⁵ İki misranın uyumuna bakılarak "ki" bağlacının nüshada sehven yazılmadığı düşünülmektedir.

89. Seni sen bilmeyüp böyle idersin ‘ahd⁶ emānet zay^c **(6-b)**
Zalūm oldıñ cehūl oldıñ ğarīb oldıñ vilāyetden
90. Ne ũtduñ emr-i Hıllāķı ne hōd uydıñ resūline
Zihī bedbaħt imiřsin kim berīsin farz u sūnnetden
91. Mesācidden kaçarsın sen varırsın lehv ile lu^cbe
řaķalıñdan utanmazsıñ řaķınmazsın fezāħatden
92. Görüp bir kiřiniñ ‘aybın kılursın lağv u istihzā
Seniñ ‘aybın hōd añmazsıñ belā bu kim belādetden
93. Esirger mi Hūdā seni ki eşkdir h^ıřten yeyni
Yitirdiñ mezheb ü dīni dirīĝā istihāretden
94. Nitekim bu enāniyyet seniñ řalbiñde ķā’imdir
Hemiře dūr ider seni ‘Azāzil gibi Hāzretten
95. Saña kim dirler ey ‘āciz⁷ idersin böyle istikbār
Neyin dirsın veyā göĝsiñ gerüp gülmeñ iřāretden
96. Atañ şulbına aĝmadın anañ raħmine düşmedin
Daħi bu yurda ķonmadın ne yerdeydiñ bidāyetden
97. Unutduñ mı neden hāřıl olup geldiñ eyā miskīn
Ne ķabdan ķaba ķoyulduñ veyā ķable’l-vilādetden **(7-a)**
98. Ne hālden hāle ķoydılar getürdiler seni fikr it
Gelince ‘ālem-i cisme bulınca bu beřāřetden
99. İki kez bevl yolından gelen mā’i vü menīdensin
Seni icād idüp Mācid saña virdi řehādetden
100. Eger ol geldiĝiñ yollar geleydi gönlüñe ĝāh ĝāh
Olayduñ zemm-i dil dā’im berī olup đalāletden
101. Geelden bundasın ammā unutduñ aşıl u fařılıñ
Görüp dünyāyı ķapladıñ müzeyyen hūsn-i řüretten
102. Ne řandıñ ‘ālemiñ bilmen bu naķř-ı bī-vefāsını
Göñül virdiñ görüp biñ biñ řafā ile řabāvetden
103. Yüzüñe güldüĝin gerçek şanup sevdiñ bu murdārı
Seniñle bir iki ĝün bu hārīf olur hāfāvetden
104. Kıl oldıñ şöyle ki emrin ķomazsın bir nefes aniñ
Yelersin yolına dün ĝün řabā gibi řabābetden
105. Ne sevdādır bu hey dīvāne sen ķanden cihān ķanden
Ki ‘iřķ-bāzlık ķılasın cihān ile cehāletden
106. Bunuñla başa kim çıķdı ki ey miskīn çıķasın sen **(7-b)**
Ya vuşlat-ile kim ĝüldi kim aĝlamadı firķatden

⁶ Kelimeden sonraki atf vavı vezin gereĝi yazılmamıştır.

⁷ Kelimeden sonraki “ki” baĝlacı vezin gereĝi yazılmamıştır.

107. Buña böyle özenmekden seniñ idünmek istersin
Olur sevdâ degil geç ol hayâl ile istiḥâletden
108. Seniñ gibi degil biñ⁸ dalavereler bu dünyâyı
Bizim olsun deyü dün gün dürişdiler nehâketden
109. Ezel gösterdi mühründen şınup şaķındı ķahrından
Şınup soñ avcı zehrinden helâk itdi felâketden
110. Buña her kim mürîd oldı bu anı nâ-murâd itdi
Kimesne irmedi maķşûda bu kânî ḥasâmetden
111. Buña maḥrûm olan bi-şekk olur maḥrûm-ı fi'd-dârin
Vefâdan bunda ve anda şafâdan ya'nî ḫal'atden
112. Dön ey dünyâyı dil virüp şaķınmayan bezâzetden
Ki zevķi zehr olur bîzâr olursın ol lezâzetden
113. Hey ol bir bî-vaķâretdir ki hiç yokdur sebât anda
Göñül virmek aña lâyıķ degil merde mürüvetten
114. Ķatı mekkâredir aldar çıkarır âdemi yoldan
Görinür şive-nâz-ile ki zîbâ ḳadd-ı ḳâmetden **(8-a)**
115. Diler maḡrûr idüp ḫalkı kıla maḥrûm iken maḥrûm
Temâşâ kıldurup kendüyi dürlü dürlü zînetden
116. Murâdı bu ki sevdürüp özini saña ol câzû
Ala sermâyenîñ varın bu nâz-ile nezâketden
117. Hezârân şad hezârân ol seniñ gibileriñ naḳdiñ
Alup-durur elinden bu hayâl ile ḫalâbetden
118. Zihî 'ayyâre kim çoḳdur ḫayâlâtı nuḳûşâtı
Zihî mekkâre kim yokdur nażîri mekr ü ḫîletden
119. Ne al-ile alur körsün bu zâlim âdemiñ göñlin
Mutî' olur murâdıncı biraz vaḳt istimâletden
120. Zâmîr-i dünyevîsinden rızâsın eyle gözler kim
Mutî'n olur ne dilerse aña her dürlü ḫâcetden
121. Döner andan bir iş eyler ki bilmez n'olduḡın âdem
Şıyup nâ-gâh 'ahdini şunar bir zehr 'âhitden
122. Mey-i merg-ile mest eyler hevâ ḫumḫânesindeyken
Ol esriklikden ol bî-çâre bulmadın ifâḳatden
123. İrişür mevt aman virmez emâneti gümân virmez **(8-b)**
Alur cânı aman virmez daḫi bir vaḳt-ı sâ'atden
124. Bilür andan nic'olduḡın⁹ hemân bu miskîn ol günden
Göçer nâ-çâr olup bundan geçer milk ü mekâneden

⁸ Nüşhada "biñ" kelimesi iki defa yazılmış olup bir tanesi vezin gereḡi yazılmamıştır.

⁹ Kelime vezin gereḡi birleşik okunmuştur.

125. Pes ol tül-i emel kıanı ki eglardı müdâm anı
Gör imdi n'itdi ol fânî aña âhîr hüdâ'atden
126. Ezel yıl virdi yeldirdi yüzine güldi güldürdi
Dönüp al itdi öldürdi gâzâzatden fezâzetden
127. Cihân kim bir kişiden yüz çevire terk ide luftın
Hemân kıahr itmek ardınca olur ânî neķâzetden
128. İştidiñ didim uş kârın ki n'eylermiş hârîdârın
Buniñla uşlu bâzârın bozar biraz ifâdetden
129. Şikâyet eylece itdim hikâyet hâl-i 'âlemden
Ki hîşşe ala tâ bu hikâyetden şikâyetden
130. Dir imdi 'aqlıñ ey rehber tır imdi diñle peygamber
Ne buyurmuş gör ol Server kelâm-ı pür-ħalâvetden
131. Çü geldiñ 'âleme yolcu gibi ol ya ğarîb imdi
Temâşâ eyle 'ibret al imâret kıılma nehmetden **(9-a)**
132. Bakıp kıabr ehline kıorķar hemîşe nefsiñ anıñla
Kim-idi her biri fıkr it şabâħatden kıabâħatden
133. Kı sen daħi olar gibi ölürsin şekk degil zîrâ
Olar daħi seniñ gibi mekân-dâr idi miknetden
134. Kıoyup fermân-ı rahmânı düzerlerdi düzenleri
Daħi evtân-ı şeytânı bezerlerdi bezâretden
135. Biribiriniñ üstüne yaparlar yüce çardaķlar
İderlerdi için taşın muşanna' dürlü şan'atden
136. Ölem dimezdi hiçbiri benimsemiş-idi bunu
Ecel irdikte tedbîri kıamunıñ oldı ğaybetden
137. Şular kim dâ'imâ tâbi' olup nefis ârzüsına
Şalât erkânını zâyi' iderlerdi rekâketden
138. Bu vech-ile ki ğavğâ-yı cihâna uydılar âhîr
İletdi anları ğayyâya ol ğavğâ ğıyâbetden
139. Pes imdi bu beş on ğünlük 'ömürden ötrü dünyâda
Nedir bu re'y-ı rıfķlar n'olur bu ğıy nuħuvvetden
140. Cihân bir kâr-bânħâne-durur kıonan ğöçer elbet **(9-b)**
Ġedâ vü şâh kıul neyse 'aşâletden fesâletden
141. Ve-lîkin her biri nevbetlüdir kim ir ğöçer kim ğeç
Ġelüp kıondıñ çü sen daħi ğöçersin vaķt-ı nevbetden
142. Seniñ ardınca bir iki beş on yüz biñ kıaç olursa
Ġelür kıider bu 'âlem tâ tamâm olınca müddetten¹⁰

¹⁰ Nüşhada bu beytin musraları yer değiştirmiştir.

143. Seniñ ammā zamīr-kejde bu añlanur ki gitmezsın
 alursın bunda ölmezsın selāmet birle selvetden
144. Seniñ hey ol ayālindir abes fikr-i muālīndir
 Gelen gemek onan gmek-durur ādet bu berītden
145. Bu Őiat birle Őobet byle almaz er-durur bu er
 N'idem gāfilsin ey bāī be-gāyet bay-ı bayetden
146. Helāk olur amu eyā-yı mevcūdāt illāhu
 Ki dā'im ayy u Bākīdir mūnezzehdir helāketden
147. Anīndır ramet ü udret erā ūn dimez kimse
 Dirildir öldürir tā ki ider ūkm-i ūkūmetden
148. Seni ol bunca alāb-ile erāmdan getüren Őāh
 Girū giderse ādirdir aī fevt-ile udretten **(10-a)**
149. Adem mülki arīından vücūd ilīmine geldiñ
 Fenā Őhrinde bira gün arār itdik remādetden
150. Bir ilīme dai varsıñ gerek ammā gidüp bundan
 alam Őanurdiñ olasıñ bu yerde belki ruatdan
151. Ve ki gelmekte ol yoldan gelen bī-avf gelmidir
 Bu yolda byle gitmekte gr nme var ūccetden
152. O vaktde ūcceteñ maūm-ıdın k llī g nāhdan pāk
 Dai addām-ıdın bunca melekler saña imetden
153. Y k n tevīd idi yanī Őaīl ammā ale'l-mīzān
 Te'ess f zāt iin zātında hem yo-ıdın vadetden
154. Dai hem nuretu'llāh idi saña hem-rāh ādī
 G lerdiñ g adan ālī v  dā'im tolu behcetden
155. ...¹¹
 Kii ki¹² orusuz āsān gide bu rāh-ı gāretden
156. Ve-līkin bilmediñ sen bu saādet Őadrıñın adriñ
 Őekāvetle c dā aldıñ oziñ cāy-ı aīatden
157. aan-kim uradı rāhıñ bu ār-gāh-ı g zergāha
 Hemān yoldan Őapup gitdiñ d erdiñ hier   vulatdan **(10-b)**
158. idā-yı r h yanī zıkr   tesbī idi terk itdiñ
 idā-yı nefse aldandıñ dirigā kec r 'yetden
159. Unutdıñ ālib-i rız-ı fenā olmala Rezzāı
 Bekā yolunda azdıñ kec amayla kem abī'atden
160. Kelām u reh-n māya uymadıñ yañlı yola gitdiñ
 Bu kez g mrāh olup hem-rāhı yitirdiñ lecācetden

¹¹ Bu mısra n shada mevcut deildir.

¹² "Ki" kelimesinden sonra gelen "ol" kelimesi vezin gerei yazılmamıtır.

161. Şanırsın sen daḥi ammā bu gitdügiñ yol ol yoldur
Velî fehm eylemezsin kim çıkupsın ol muḥabbetden
162. Meleklerden cüdā düşdün şeyātīn oldı yoldāşın
O lā-dīnle ne yola kim yüridün oldı zulmetden
163. Günāhlar baḥrına ṭaldın ḥaṭālar cem°-ile ṭoldın
Ve-līkin bilmediñ n'oldın neye irdiñ vebāletden
134. Riyāya virdiñ ihlāşı degişdiñ °ammlla ḥāşı
Ne yavlaḳ azdıñ ey °āşī çıkup minḥāc-ı şer°atden
165. Şu deñlü bār-ı °işyānı ki yüklenmişsin ey °āşī
Nice menzil alursın pes bu eşḳāl u şıḳāletden
166. Uzaḳ yolñ yüküñ ağır uş az ḳalmışdır ey tācir (11-a)
Göresin n'olduḡñ āḫir bu rıḫletden bu şıḳletden
167. Ḥafīfe'l-ḫiml olmazsın ḳalursın sen dü menzilde
Daḫi bir dem berī olmazsın āḫ u vāḫ-ı vehletden
168. Sebük-bār olmayan zirā bu yolda alamaz menzil
İşi şa°b u şedīd olur emīn olmaz şu°übetden
169. Yük ağırlıḡı yol ṭarlıḡı tenhālık yaraḳsızlık
Ḥarāmī ḫavfi ḫōd daḫi eşeddir cümle varṭatdan
170. Hey aç gözüñi bīdār ol uyar °aḳlñ ḫaber-dār ol
Ne yoldır gitdügiñ fikr it ne yerdir vehl u vaḫşetden
171. Tefehhüm it bil özriñ ḫōd dönegör girü cehd eyle
Hele n'itdüñse itdiñ ḡāfil olma °avdetden
172. Ola kim ol şırāṭ-ı müstaḳīme geçesin tizcek
Ḍalālet yollarında ḳurtulasız tār-māretden
173. Meger ol geldügiñ gibi girü bī-ḡam gidersin sen
Ve illā ḫavf ḡālibdir saña bu rāḫ-ı rıḫletden
174. Bu yol ol yol gibi āsān degil düş-vārdır zirā
Cemī°-i ins ü cinn °āciz bu yolda ḫavf-ı vaḫşetden (11-b)
175. Nice der-bendler vardır ki ḳorḳudan şarıḳ ödlər
Pes uğrasıñ gerek elbetde elbetde zārüretden
176. İnanmazsın yaḳındır uş belāsın gördügiñ vaḳtde
°Amel ḳalmayıcak bilmek ne aşşı ola fırsatdan
177. Peşimān olasıñ ol dem temennī idesin °avdet
Revā olmaya ammā ol temennā-yı i°ādetden
178. İnanırsın ki taḫḳīḳan gidersin pes ne ṭurırsın
Aña göre yaraḡ ile dürüş bu vaḳt-ı vüs°atden
179. Bu yol ḡāyet ḫaṭarlıdır şaḳım yoldāşsız gitme
Ki tā ḳurtulasın şaḡ u selāmet her meḫāfetden

180. Saña yoldâş dedigüm tüt ‘avâmm olmağıl zinhâr
Ora ir himmet al andan haqâ’iğ bul hidâyetden
181. Bu yolda niceler gâfil bulunup oldılar mağbûn
Yaraqsız yaluñız gidüp olup evsâk-i ‘izzetden
182. Niceler gitmedin kıldı yarağın vaqt-ile¹³ hâzır
Pes andan geçdi kırtuldu selâmet birle heybetden
183. Nedir dirsîñ yarağın bu yolñ zühd ü taq̄vâdır **(12-a)**
Daği kılmak nedâmet tevbe istiğfâr hümüvvetden
184. Şerî‘at cevşenin giyin şarîkat cübbesin pâyın
Ki tâ kâr itmeye düşmân saña işbu haşâşetden
185. İtâ‘at kılıcın dağın şadâkat gencini şağın
‘İbâdet birle ol yağın berî olma başâretden
186. Şalat u şavm ayına vâr süvâr ol yerlü yerinde
İşñ bu yolda olsun sa‘y-ile cüst ü cesâretden
187. Şalâhiyyet silâhıñın kâmusın ideğör hâzır
Daği denilmedin gel git saña emr ü irâdetden
188. Bu yolda çok-durur gâyet harâmî hâzır ol zinhâr
Kemân u tîr-i tevhîdi şağın senden irâhatden
189. Ne deñlü çok yarağ-ile girersiñ yeñdürür yola
Velî bir dem berî olma Hudâdan isti‘ânetden
190. Eger hem-râh olmaya Hağın luğf-ı lağifinden
Ne aşşı var yarağınđan ne kılletden ne kesretten
191. Yarağına inandılar niceler gıtdiler bundan
Olara Hağk te‘âlâdan naşîb olmadı nuşretten **(12-b)**
192. Harâmî giderek âğir yarağ-ile yasağ-ile
Alup nağdin kodı mağrûm oları bu seyâhatden
193. Hele yol ehline lâyık budır kim pür-yarağ ola
Yola andan gire Hağka şığınup şıdğ-ı niyyetden
194. Tazarru‘lar kıl Allâh’a tevâzu‘lar it ol şâha
Diler başad ki kılmaya seni mağrûm i‘ânetden
195. Eger ‘avn-ı ilâhiden seniñ-ile ola yoldâş
Harâmî kâr ide hâşâ saña işbu mesâfetden
196. Metâ‘-ı şıdğ u ihlâşı eger kırtarıbilürseñ
Bulasın varasın anda bahâ-yı bî-nihâyetden
197. Gel imdi sen seni tanı ne yerden geldiñ añ anı
Ferâmüş itme fermânı firâset kıl hırâsetden

¹³ “Vağti ile” ifadesi vezin gereği birleştirilerek okunmuştur.

198. Bu mülke çün hülûl itdiñ ne fi'liñ fâ'ili oldıñ
Ne ta'lim itdi gönderdi saña şâni° şınâ'atden
199. Ne öğrendiñ ne işitdiñ ne dimek pîşe idindiñ
Nice rāh u revş idindiñ maķālatdan iķāletden
200. Bu halk-ile ne hulķ-ile dirildiñ bu vilāyetde (13-a)
Ne pîşe oldı ya maķrem saña maķt u muķabbetden
201. Nedir kārıñ ne kesb itdiñ ne virdiñ aldıñ aldıñ
Ĥesāb eyle çü sen bir kez ne var nef° u mazarratdan
202. Saña bunca ki sermāye efendiñ virdi gönderdi
Bu sīretle olasıñ tā hemişe dūr °usretten
203. Daķi hem kār-ķāne bu fenā dārını emr itdi
Saña var kesb eyle diyü virdi her āletden
204. Gelüp sen bunda zay° itdiñ hep ol alāt u esbābı
Çıķardıñ varıñı elden ba°id oldıñ Ĥıyātatdan
205. Ne ser ķodiñ ne sermāye ķamusın fişķa deĤişdiñ
Ne dırsın şoricak Ĥ°āceñ saña Ĥayr u Ĥasāretten
206. O sulţān-ı selāţiniñ Ĥuzūrına varup zīrā
Ĥesāb-ender-Ĥesāb olınacaķsın bu ticāretten
207. Zihī sulţāndır kim vezīri yok nazīri yok
Hemişe ferd u eķaddır münezzeħdir kemiyyetden
208. Anıñ zindānıdır ŗamu daķi zindāncısı Mālik
Zihī Mālik ki a°vānı mu°ayyendür celādetden (13-b)
209. Pes ol vaķtde ne cān-ile cevāba olasıñ ķarār
Su'āl oldıķda zerre zerre tā işm ü meşābetden
210. Eger fazlına dūş oldıñsa ķurtuldiñ ve illā vay
Eger şorup ķıla icrā her aĤķāmı °adāletden
211. Seni sen Ĥükm idüp nāre diyesin yaķ beni yā Rab
Ki biñ kez yeg-dürür yanmak bu dem işbu Ĥacāletden
212. Pes ol vaķtde seni şöyle zebūn ide zebāniler
Ölesin yüz kez ol Ĥāķim dirilde yine ķudretten
213. Anıñ gibi zebāniler ki Ĥazbānlar-durur Ĥāyet
Daķi şol zişť-rūlardır ki baķılmaz semāĤatden
214. İlāhī birlik-ileñ Ĥaķķ şıĤındıķ saña sen şaķla
Olarıñ hem ķulūbında ne raĤmet var ne re'fetden
215. Ťutalar bend idüp muĤkem şalalar ķa°r-ı nīrāne
Ĥaçan çıķasıñ ol cāh-ı Ĥām-ı bī-Ĥadd-ı Ĥāyetden
216. MeĤer luţf-ı ilāhīden °ināyet irişüp ol-dem
Diye °afv itdim āzād ol bu zindān-ı mezelletden

217. Ve illā hōd cehennemde mu[°]azzeb olasın dā'im (14-a)
Temennī idesin mevti belā vü derd ü miḥnetden
218. Hīç ol gün nic'olacağıñ añar mısın bu dünyāda
Ye şilkeñ mi var ol yevm-i melāmetde selāmetden
219. Bu ise i'tikādıñ kim ölmek var artık yok
Dirilmek yine ḥaşr olmak şorulmak ḥill u ḥürmetden
220. Küfüdür imdi bu muṭlak gel istiğfār kııl bi'l-ḥaḳ
Ki tā ayırmaya ol Ḥaḳḳ buları Ḥaḳḳ dirāyetden
221. Bular hep vardır Ḥaḳḳdır ḳamusı olısar bī-şekk
Ḥisāb olmak kitāb olmak [°]itāb olmak ihānetden
222. Ḥelāl için ḥisāb ola ḥarām için [°]azāb ola
Ne kim itdiñ kitāb ola [°]sevāb ḥayf vaḥdetden
223. Elüñe vireler ol ne deñlü var-ise mektüb
Oḳu [°]abdī deyü ire nidā eyvān u rif[°]atden
224. Eger oḳumak yazmak nedir hīç bilmezem dirseñ
O vaḳt āsān ola gāyet oḳumak cümle ḥırfetden
225. Oḳuyup göresin ḥālīñ ḳamu ḥayr u şer a[°]mālīñ
Pes andan şoñra emr ola işüñe göre ücretden (14-b)
226. Eger Allāh emrini ṭutup şer[°] üzere oldıñ
Saña dārü'n-nevār için kıılalar ḥōş ziyāfetden
227. Anıñ gibi ziyāfet kim ne göz¹⁴ gördü ne işitdi
Ne geldi ḳalb-i insāna olan ol nev[°]-i ni[°]metden
228. Veyā ol ḥūr-ı [°]aynlar kim mişālī lü'lü-i meknūn
Mücellālar mücellālar muşaffālar neẓāfetden
229. Şu zībālar ki şadrında görünür her biriniñ nūr
Birer nūr-ı muşayḳaldur ki yoḳdur zerre [°]illetden
230. Şu ra[°]nālar ki sākından iligi görünür rüşen
Sekiñden ṭaşra atdın daḥi yetmiş ḳat ḥil[°]atden
231. Biri barmaḡı ṭırnaḡını gösterse dünyāya
İdeydi maḥv anıñ nūrı güneş nūrın leṭāfetden
232. Düşeydi baḥre bir ḳatre biriniñ ağzı yarından
Hep ol deryā şuyı sükker olaydı ol ḥalāvetden
233. Nice idem ben anlarıñ cemālinden kemālinden
Ki diller ṭolaşur şaşar [°]aḳıllar ol belāgatden
234. Pes anlardan daḥi saña [°]aṭālar ideler anda (15-a)
Ola deñlü ḳalasıñ ḥōş şafādan zevḳ-i şoḥbetden

¹⁴ "Göz" kelimesi nüshada "gözler" şeklinde geçmektedir.

235. Bulasız bî-ölüm dirlik daği ayrılmaya birlik
Zihî birlik ile dirlik muhalled ola halletden
236. Saraylarda sürür ile serirler üzre sezâen
İdesiz zevk ola deñlü ki şerh olmaz o lezzetden
237. Daği şol zü'l-cenâh atlar mürettebler müzehhebler
Ki yüz yıllık yolu bir demde iderler seyr sür'atden
238. Hem anlara süvâr olup daği uçmağda uçmağla
Temâşâ idesiz çok çok 'acâ'ibler 'acâletden
239. Olar daği seniñ olsa daği anıñ gibi bî-ğadd
'Açıyyetler ki 'add olmaz degil mümkün kiyâsetden
240. Bu bir dil ile ben nice diyem evşâf-ı cennetden
Ki 'âcizdir kamu şâhib-rivâyet ol reviyetden
241. Eger her biri mañlûkuñ biñer dil ile şerh itse
Cihânda 'ömri oldıqça dükenmez ol hikâyetden
242. Aña kim olmaya ğâyet nihâyet kim bile anı
Güneşden zerredir ancak ki iderler haşâfetden **(15-b)**
243. Ne ölmek var ne şayruluk ne diş baş ağrısı hergiz
Hemân her dem tena'umla selâmet var şihhatden
244. Eger a'mâl-i şâlihle dirildiñse mağâmıñ ol
Ebed olasıñ ol âbâd içinde ehl-i 'işretten
245. Ya *ke'l-en'âm* olup *bel hum eđall* denilendensiñ
Teniñ *dârü'l-bevâr* içre yine dâr-ı gazâretten
246. Ki ya'nî dört ayaklılar gibi oldıñsa 'âlemde
Seni bir issi ağura koyalar hüş himâyetden
247. Anıñ gibidir issisi ol ağuruñ ki tamudan
Erir bir demde ten biñ kez ölür ol sine kâsvetden
248. Daği âlât u envâ'-yî 'azâb ile içi memlû
Her âlet-dâr ki her dem kıla rikkat meşakkatden
249. Ya hayyât u 'akârib ki üşüp ger ideler leşka
Biriniñ gitmeye şayrusı daği acısı etden
250. Kõ bu ağılâlî enkâlî ki dil şerh itmez ol hâli
Dükenmez haşreñ kâlî disem nev'-i 'uqûbetden
251. Pes ol bañr-ı belâ içre bulasıñ cevri-câvidân **(16-a)**
Kılıp ğarşân u 'aşşân olup me'yûs iğâsetden
252. Semûm içre hamîm içüp şarâbiñ ola şürbü'l-hîmm
Ġazâb üstüne vardıkça ğazâb ola ziyâdetden
253. Hep ol bunda kazandığıñ fesâd işler-durur anda
Gelüp her biri bir dürlü şikence ola şiddetden

254. Zihî bî-[°]arlık kim bu şıgırlardan eşeklerden
Sen azgun olasin her dem şekâvetle şenâ[°]atden
255. Olur hâşâ ki Mevlâsı sözün şıyup ola [°]âşî
Ne emr oldısa işlerler niye-kim yetse kudretden
256. Sen anlardan daği kimsin katı oñmadık âdemsin
Zihî rüsvâ-yı [°]âlemin ki sensin ehl-i bid[°]atden
257. Olar hâk olalar ol gün cehennem içre senden ün
Gele *yâleyteni küntü türâbâ* diyü hasretten
258. Yanası ol şıfatlar kim didiñ hep kendi şehriñde
Riyâ vü hîle dâll ü naçm var maçt u nuçimetden
259. N' için sen ol şıfatlarla olasin muttaşif her dem
Ne yüzle raçmet umarsın pes ol dergâh-ı [°]izzetden **(16-b)**
260. Kaçan sen yaçın olasin bu ahlâç-ile Hâllâça
Ki bir dem olamazsın sen bu hûlarla habâşetden
261. Vücüdün mülkine sultân iken bu şahñ-ı şıhhatde
N' için ahkâm-ı şer[°] üzre degil emriñ emâretten
262. O şehriñ vay hâline kim olasin anda sen hâkim
Yıçılmasa [°]acebdır o hilâf-ile hilâfetden
263. Kılursın illere vaçz u naşîhat çıçuben kürse
[°]Aceb budur ki çutalmazsın sen evvel ol naşîhatden
264. Söziñden halk şanurlar seni bir şüfî vü şâfî
Velî bilmezler anı-kim ne var çalbiñde şirretten
265. Seni bilmez miyim ben kim ne yüzi çara [°]âşîsin
Ne başlar gidecek taşlar çoparırsın şeri[°]atden
266. Eger ol sırrla itdügiñ günâhñ birisin bu halk
Bileydi seng-sâr idüb yıçaydı seni töhmetden
267. Eyâ Allâhdan çorçmaz revâ mı olalar [°]âciz
Fesâd u fişkdan her gün feriştahtar kitâbetden
268. Gel imdi dön peşimân ol it istiğfâr giryân ol **(17-a)**
Müselmân ol Müselmân geç ol küfrân-ı fikrinden
269. Benüm diyü benüm diyü düketdiñ [°]ömriñün varın
Bu benünlük seni hayfâ yabanda çodı devletden
270. Çoyuban diliñi hû di dil ü cân-ile yâ hû di
Çararmış çalbimi yu di kerem kıl âb-ı şefçatden
271. Gider laçvı diliñ pāk it ço kibri sen seni hâk it
Şuçiñ añup yıçañ çāk it ırılma istiğâsetden
272. Tazarru[°]lar kılup yalvar it-kim yâ ilâhî ben
Haçâ kıldım [°]açâ kıl sen haçâvetden şehâvetden

273. Ümîd ol-dur ki şuçîndan geçe rahm eyleyüp Rahmân
Mu'azzez kıla mahşerde ma'ârifle muhânetden
274. Dilersiñ kim geçe Tañrı te'âlâ seyyi'âtünden
Tut emrini habîbine oliñur gerçek ümmetden (17-b)

SONUÇ

Türk edebiyatında müstakil manada yazılan nasîhat-nâmelerin yanında bir kitabın parçası durumunda olan birçok nasîhat-nâme mevcuttur. Ele aldığımız *Kasîde-i Şinâsi* başlıklı nasîhat-nâme de bunlardan biri olup *İman Manzumesi* adlı eserin baş kısmında bulunan manzum bir nasîhat-nâmedir.

İman Manzumesi adlı eser seksen varaktan oluşmaktadır. Eserin kime ait olduğu belirtilmemiştir. Eserde *Kasîde-i Şinâsi* başlıklı manzum nasîhat-nâmeyle birlikte toplam beş başlık vardır. Eserin tamamlandığı kısımda bulunan hicri 1063 (m. 1652/1653) tarihinin istinsah tarihi olduğu anlaşılmaktadır. *Risâle-i Kadî-zâde Efendi Rahmetullahi Aleyh* başlıklı bölümdeki bir beyitte risale yazarı Nakşibendi olduğunu ifade etmektedir. 17. yüzyılda yaşamış önemli bir şahsiyet olan Kadîzâde Mehmed Efendi (ö. 1635), *Risâle-i Müdâfa'a* adlı eserinde Nakşibendi tarikatına mensup olduğunu belirtir. Ayrıca eserlerinde isim kullanmayı tercih etmez. Nakşilikle ilgili bilgiler, eserlerde isim kulanmanın tercih edilmemesi, Kadîzâde Mehmed Efendi'ye ait olduğu tespit edilen diğer eserlerdeki bilgilerle bu eserdeki bilgilerin içerik bakımından benzerliği ve "*Haza Risâle-i Kadî-zâde Rahmetullahi Aleyh*" ile "*Risâle-i Kadî-zâde Efendi Rahmetullahi Aleyh*" bölüm başlıklarında geçen "*Kadîzâde*" lakabından dolayı *İman Manzumesi*'nin Kadîzâde Mehmed Efendi'ye ait olması kuvvetle muhtemeldir. Eser Kadîzâde Mehmet Efendi'nin ölümünden sonra *Kasîde-i Şinâsi* başlıklı nasîhat-nâme eklenerek istinsah edilmiştir.

Kasîde-i Şinâsi'de mahlas beyti bulunmamaktadır. Ancak başlıkta Şinâsi mahlasının kullanılması nasîhat-nâmenin Şinâsi mahlaslı biri tarafından yazıldığını ortaya koymaktadır. Kaynaklarda Şinâsi mahlaslı kişilerle ilgili olarak 17. yüzyılda yaşamış olan Abdurrahman Şinâsi Çelebi (ö. 1675) ve Ruznâmecî-zâde Şinâsi'nin (ö. 1702/1703) isimleri geçmektedir. Ruznâmecî-zâde Şinâsi divan sahibi olup divanı üzerine iki tez çalışması yapılmıştır. İki çalışmada da böyle bir nasîhat-nâme mevcut değildir. Abdurrahman Şinâsi Çelebi Rumelili olup kadılık ve müderrislik yapmış bir şahsiyettir. *Sicill-i Osmanî*'de şair olduğu belirtilir. Nasîhat-nâmede kullanılan Arapça kelimelerin fazlalığı ve bu kelimelerle ilgili türetmeler şairin iyi bir Arapça eğitimi aldığını göstermektedir. Abdurrahman Şinâsi Çelebi'nin kadılık yapmak için iyi bir eğitim almış olması gerektiği düşünüldüğünde nasîhat-nâmenin ona ait olması ihtimali güçlenmektedir. Onun ölüm tarihi ile eserin istinsah tarihi birbirine yakındır. Rumelili olduğundan dolayı Kadîzâde Mehmed Efendi'nin yaşamış olduğu İstanbul'a temas etmiş olması ihtimali oldukça yüksektir. Nasîhat-nâmenin son beyitlerinde kadılık yaptığına dair izler de mevcuttur. Ayrıca nasîhat-nâmenin müellifi Şinâsi ile kitabın müstensihinin aynı kişi olması ihtimali kuvvetlidir.

Şinâsi İslam dininin kurallarına sıkı bir şekilde bağlıdır. Dinin ibadetle ilgili hususlarının eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesi gerektiğini savunur. Özellikle namaza ve namazın cemaatle eda edilmesine vurgu yapar. Ona göre tefekkürde olunmalı ve varoluş sebepleri sorgulanmalıdır. Cennet ve cehennem üzerinden ceza ve ödül faktörlerini sık sık kullanarak söylediklerini etkili kılmaya çalışır. Şinâsi'ye göre cennet her türlü zevkin, cehennem ise şiddetli acıların bulunduğu bir yerdir. "Şerî'at cevşenin giyin tarikat cübbesin pâyın" diyerek şeriatin ve tarikatın birlikte yol alması gerektiğini belirtir. Nasîhat-nâmelerde sürekli vaaz havasında ve gür bir tonda seslenmeler görülmektedir. Bu, kişinin günlük hayatında edinmiş olduğu bir alışkanlığın esere sirayet etmesi şeklinde açıklanabilir. Buna dayalı olarak Abdurrahman Şinâsi Çelebi'nin, kadılık mesleğiyle ilgili tavırlarını esere yansıtmış olduğu söylenebilir.

Manzum nasîhat-nâmelerde genelde mesnevi nazım şekli kullanılır. Bu nasîhat-nâmelerde kaside nazım şekli görülür. Kaside aruzun uzun kalıplarının kullanılmasına elverişlidir. Eserde (mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün) kalıbı mevcuttur. Kalıp şairin daha fazla sözcüğü ve çok heceli sözcükleri kullanmasına imkân sağlar. Özellikle kafiye oluşturan sözcüklerin dört heceli olması dikkat çekicidir. Çok sözcük kullanımı konunun daha yoğun olarak ele alınmasına fırsat verir. Nasîhat-nâme 274 beyitten oluşmaktadır. Kaside geleneğine göre beyit sayısı fazladır. Nasîhat-nâmelerde iç içe geçmiş olan konuların kaside formatına göre bölümlere ayrılması durumu söz konusu değildir. Eserde eski Anadolu Türkçesinin dil özellikleri görülür. "Yeyni, esriklik ve dürişmek" gibi eskicil Türkçe kelimelerin kullanımı mevcuttur.

EXTENDED ABSTRACT

There are many nasîhat-nâmes in Turkish literature. These are mixed works some of them are verse-prose, some of them are verse, some of them are prose. Some of the nasîhat-nâmes are separate, and some are parts of the work.

The basis of nasîhat-nâme, which contains moral, religious, social and didactic messages, goes back to the Orkhun Monuments. The number of works of this type increases after the adoption of Islam by the Turks. Generally, religious-mystical advices are seen.

Social, economic and military problems that started in the 16th century and continued in the 17th century are observed in the Ottoman Empire. The murder of Osman II. and the enthronement of Mustafa I., who is mentally unstable, aggravates these troubles. Prolonged wars and social disorder drive the people into dismay. In this period, in addition to the politics written in order to relieve people who are overwhelmed by social troubles and to increase their dependence on the religion of Islam. *Kasîde-i Şinâsi* is one of the nasîhat-nâmes written for his purpose.

Kasîde-i Şinâsi is located at the beginning of the work named *İman Manzumesi* in the Manuscript Library of the Directorate of Religious Affairs. There is no information about who the *İman Manzumesi* belongs to. The fact that the writer of the treatises stated that he was a member of the Naqshbandi order and generally did not prefer to use names indicates that the owner of the work was Kadızâde Mehmed Efendi. His

death date is 1635. The copying date of the work is 1652 or 1653. The work was copied after the death of Kadızâde Mehmed Efendi. The *Kasîde-i Şinâsi* in this work is also thought to belong to Abdurrahman Şinâsi Çelebi.

There is no information regarding to whom *Kasîde-i Şinâsi* belongs. However, based on the name Şinâsi, it is thought that the work belongs to someone named Şinâsi or a poet using this pseudonym. Looking at the poets with the pen name Şinâsi who lived in the 17th century in the sources, it is estimated that this advice belongs to Abdurrahman Şinâsi Çelebi. The fact that the poet has a command of Arabic because of his profession as a judge and reflects this on the work, using a language in the atmosphere of preaching makes this possibility stronger.

Kasîde-i Şinâsi is a work written to give religious, moral and mythical advice. The work mentions the importance of prayer, the fact that the world is a temporary place, that one has to search and question oneself and the characteristics of heaven and hell. Şinâsi made use of verses, hadiths, idioms and proverbs to make what he said effective.

Nasîhat-nâme consists of 274 couplets. It is written with the mold of aruz (mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün). The words that make up the rhyme in the work in which the full rhyme is used are generally words of Arabic origin. These words usually consists of four syllables. Language features of old Anatolian Turkish can be seen in the work. Old Turkish words such as “esriklik, yeyni and dürişmek” are available in the work.

KAYNAKÇA

- Ak, M. (2018). *Osmanlı'nın son döneminde manzum bir nasihatnâme: maksûd-ı nasihat (inceleme-metin-tpkibasım-dizin)*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Akbayar, N. (1996). *Mehmed Süreyyâ sicill-i osmânî*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Akpınar, Ş. (2000). *Ruznâme-i zâde Şinâsi, hayatı, eserleri, edebi kişiliği ve divanının tenkitli metni* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Aksoy, H. (1998). *Deroiş Şemseddin, kuşların münazarası-deh murg*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Altun, K. (1997). *Tezkire-i Mucib inceleme-tenkidli metin-dizin-sözlük*. Ankara: AKM Yayınları.
- Arslan, M. (1994). *Pend-nâme-i Zarîfî*. Sivas: Dilek Matbaacılık.
- Arslanoğlu, İ. (1992). *Şah İsmail Hatayî ve anadolu hatayîleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Askerî. *Pend-nâme-i Askerî*. Süleymaniye Kütüphanesi. Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu, 62/2.
- Ay, K. (2018). *Bir Nasihatnâme Örneği Olarak Ali B. Mahmud'un Umûr-ı Ahvâl-i Sefer Adlı Eseri: Tahlil ve Metin* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Babinger, F. (1982). *Osmanlı tarih yazarları ve eserleri*, (C. Üçok, Çev.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Belen, M. (1997). *Hızrî'nin âb-ı hayât mesnevisi (inceleme-metin)*. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Benli, Ş. (2020). Dört dörtlük öğütler: dört sayısı üzerine kurulmuş türkçe mensur nasihatnamelerin mukayesesi ve Kâtip Ali Efendi'nin pendnâme'si. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4(4), 1069-1092. doi: 10.34083/akaded.829135.
- Beyzadeoğlu, S. A. (1996). *Sünbül-zâde Vehbî - lutfiyye*. İstanbul: Bedir Yayınları.
- Buhârî. (2018). *el-Câmi' u's-Sahîh*. (C. 1). Erişim adresi: <https://ekutuphane.diyanet.gov.tr/details?id=107262&materialType=KT&query=el-C3%A2mi%CA%BFu%E2%80%99s-sah%C3%AEh>
- Bursalı Mehmet Tahir (1325). *Ahlak kitaplarımız*, İstanbul: Necm-i İstikbal Matbaası.
- Bütün, M. (2019). *Sarı Abdullah Efendi, nasihatü'l-mülûk terğîbün li-hüsni's-sülûk (1b-109b): inceleme-metin-sözlük-dizin* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Cemâlî. *Nasihât-nâme*. Süleymaniye Kütüphanesi. Reşit Efendi Koleksiyonu, 593/5, 62a-66b.
- Ceyhan, A. (2020). Harputlu Ömer Naîmî'nin islâmî bilgi ve öğüt veren bir nasihatnamesi: manzûme-i naîmiyye. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 381-486. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/estad/issue/56598/778182>.
- Çağrı, M. (2006). Nush. *İslâm ansiklopedisi*. (C. 32, s. 408-409). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çelebioğlu, A. (1999). *Türk edebiyatı'nda mesnevi (XV. yy. 'a kadar)*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Çelik, A. (2018). Kâinata hikmet nazarıyla bakmak: ma'ârif-nâme'de lisân-ı hâl örnekleri. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan Özel Sayısı, 560-580. doi: 10.28981/hikmet.498434.
- Çınar, B. (2014). Mantıkî'nin nasihatnâme'si, *TÜBAR*, XXXV, 85-98. doi: 10.17133/tba.81504
- Diyanet İşleri Başkanlığı (t.y.). *Kur'an-ı Kerim*. <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/fatiha-suresi-1/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1>. Erişim tarihi: 05.02.2021.
- Durmuş, A. (2020). Kadızâde Mehmed Efendi'nin bilinmeyen risalesi risale-i müdâfa'a ışığında hayatı ve ilmi kişiliği –tercüme tahkik ve değerlendirme-. *Tokat İlmîyat Dergisi*, 8(1), 321-350. doi: 10.5281/zenodo.3894609.
- Ebû Davûd, (2009). *Sünenü Ebî Dâvûd*. (C. 7). Erişim adresi: <https://ekutuphane.diyanet.gov.tr/details?id=89346&materialType=KT&query=S3%BCleyman+b.+E5%9F%27as+b.+%C4%B0shak+b.+el-Ezdi+Eb3%BB+Davud+es-Sicistani>
- Emîrî. *Gülşen-i Ebrâr*. Nuruosmaniye Kütüphanesi, T. y., 2584/1.

- Fazlî. *Pend-nâme-i Fazlî*. Süleymaniye Kütüphanesi. Esat Efendi Koleksiyonu, 245/2.
- Harmancı, E. (1999). *Şinasî Divanı* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Hengirmen, M. (1983). *Pend-nâme*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Hüseyinî. *Camiü'n-Nasâyih*. Süleymaniye Kütüphanesi. Hacı Beşir Ağa Koleksiyonu, 661/19.
- İbn-i Mâce, (2009). *Es-Sünen*. (C. 5). Erişim adresi: <https://ekutuphane.diyaret.gov.tr/details?id=89393&materialType=KT&query=+%C4%B0bn+M%C3%A2ce>.
- İbrahim Gülşenî, *Pend-nâme-i*. Süleymaniye Kütüphanesi. Mahmud Efendi Koleksiyonu, 1042/3, 17b-20a.
- İlmî. *Pâdişaha Nasihat Yollu Manzûme*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, E. H. 968, 125a.
- İmâm-ı Rabbânî. (2019). *Mektûbât-2-3*, İstanbul: Fazilet Neşriyat.
- İslamoğlu, A. (2012). Halil Efendi'nin lübbü'n-nesâyih adlı eserinin şekil ve muhteva özellikleri. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XIV/26, 119-148. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaifd/issue/20620/219783>.
- Kaplan, M. (1992). Divan edebiyatında manzum nasihat-nâme yazan şairler ve eserleri I. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/3, 23-68.
- Kaplan, M. (1993a). *Şeyh Cemal-ı Karamanî'nin nasihat-nâmesi*. Erişim adresi: <https://www.altayli.net/turk-edebiyatinda-manzum-nasihat-nameler.html>.
- Kaplan, M. (1993b). *Gubarî Abdurrahman Efendi'nin pend-nâmesi*. Erişim adresi: <https://www.altayli.net/turk-edebiyatinda-manzum-nasihat-nameler.html>.
- Kaplan, M. (1993c). *Ankaralı Nidâî'nin manzum tıbbî nasihat-nâmesi*. Erişim adresi: <https://www.altayli.net/turk-edebiyatinda-manzum-nasihat-nameler.html>.
- Kaplan, M. (1993d). Meşâmî ve pendnâmesi", *İslâmî Edebiyat Dergisi*, 3/22, 117-121.
- Kaplan, M. (1997). *Pend-nâme-i vak'a-nüvis Es'ad Efendi*. *Erciyes*, 236, 13-16.
- Kaplan, M. (2001). Manzum Nasihat-nâmelerde Yer Alan Konular. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 9, 133-185. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26292/277039>.
- Kaplan, M. (2015). *Hayriyye-i Nâbî*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Kaya, İ. G. (1995). *Deroiş Şemsi ve deh murg mesnevisi (inceleme, tenkitli metin ve tipkibasım)*. Cambridge: Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü Yayınları.
- Kazancıoğlu, H. (2019). 17. yüzyıl mutasavvıflarından kâdirî Muhyiddîn'in nasihatnâmesinde osmnlı devlet işleyişi ve sosyal hayat. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 32-67. doi: 10.20486/imad.532924.
- Kılıç, A. (2005). *Müridî ve Pend-i Ricâl adlı mesnevisi (inceleme - tenkitli metin - dizin)*. İzmir: Akademi Kitabevi.
- Koşık, H. S. (2012). *Nasihatnâme-i Sıdkî [inceleme-metin]* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Köprülü, F. (2014). *Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Kurnaz, F. (2018). *Nasuh Nevâlî'nin çeşme-i hayat adlı nasihatnâmesi inceleme-metin-sözlük* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Kurt, H. (2020). XVI. yüzyıl şairlerinden Hakkânî'nin cevâhir adlı mesnevisi, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4/2, 486-547. <https://doi.org/10.34083/akaded.746401>.
- Levend, A. S. (1963). Ümmet çağında ahlâk kitaplarımız. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 11, 89-115.
- Mansuroğlu, M. (1956). *Ahmed Fakih-çarhnâme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Mürşid Efendi. *Pend-i Mürşidî*, Milli Kütüphane, A. 784.
- Oğuz, M. Ö. (1990). *Yozgathî Hüznü divanlarından seçmeler*. Ankara: Feryal Matbaacılık.

- Özkan, M. (2016). Osmanlı'da ilmihal geleneği: Kadızâde Mehmed Efendi (1045/1635) ve "risale-i kadızâde" adlı çalışması, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 27, 553-574. Erişim adresi: <http://www.islamhukuku.com/Default.aspx>.
- Pala, İ. (2006). Nasihatnâme. *İslâm Ansiklopedisi*. (C. 32, s. 409-410). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Rızaî. *Nazmu'l-Ullûm*, Milli Kütüphane. A. 2433/(96b-109a).
- Sâfi. Gülşen-i Pend. Konya Yusufağa Kütüphanesi, T. y. 8471.
- Saruhanlı Gülşenî. *Dil-Güşâ*. Süleymaniye Kütüphanesi. Esat Efendi Koleksiyonu, 1403.
- Selçuk, B. (2020, 25 Kasım). Şinâsî, Abdurrahman Şinâsî Çelebi. Erişim adresi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sinasi-abdurrahman-sinasi-celebi>.
- Sevindik, H. (2010). Fasîh Ahmed Dede'nin behişt-âbâd mesnevisi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 23, 37-46. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sefad/issue/16462/171757>.
- Söylemez, H. (2020). *Hüsrev-zâde Ömer Sabrî'nin nasihat-nâmesi [metin-inceleme]* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Tatçı, M. (2005). *Risâletü'n-Nushîyye - tenkitli metin*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tınç, S. (1996). *Arif hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve eserlerinin tenkitli metni*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tirmizî, (2019). *Sünenü't-Tirmizî*. (C. 1). Erişim adresi: <https://ekutuphane.diyaret.gov.tr/details?id=89609&materialType=KT&query=Tirmizi>.
- Üveysî. *Nasihat Yollu Manzûme*. Milli Kütüphane A. 4635.
- Veled Çelebi & Kilisli Muallim Rifat (1340/1922). *Ferheng-nâme-i Sa'dî*, İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Yalçınkaya, M. A. (2019). 16. yüzyıla ait mensur bir nasihatnâme: Za'îff'nin kitâb-ı sabru'l-mesâyib'i. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 3/1, 104-119. doi: 10.34083/akaded.547388.
- Yavuz, K. (2000). *Âşık Paşa, garib-nâme (I-II)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yeniterzi, E. (2006). Ahmed-i Dâ'î'nin vasiyyet-i nûşrevân adlı mesnevisi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 1-25. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26277/276850>.
- Yefimî. *İbret-nâme*. Süleymaniye Kütüphanesi. İbrahim Efendi Koleksiyonu, 588/1.
- Yiğit, B. K. (2015). Süleyman Penâhî'nin nasihatnamesi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/3, 105-141. Erişim adresi: https://arastirmax.com/sites/default/files/filefield_paths/c2s3m7.pdf.
- Yiğit, M. (1986). *Refî'i'nin beşâret-nâme'si dilbilgisi, karşılaştırmalı metin, sözlük*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Yiğiterol, Ö. F. (2019). 18. yüzyılda yazılmış bir nasihat kitabı: levhnâme. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 4/1, 100-122. doi: 10.20486/imad.615043.
- Zâifi. *Bustân-ı Nesâyih*, Topkapı Sarayı Kütüphanesi. Revan Koleksiyonu, 822/2.

EKLER (Yazmanın varakları)

TIPKIBASIM

1-b/17-b

